БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 145 (6871)
ИЮНИИН 21
СУББОТО
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гурим, худалдан абаха сэн болон услови хубилгалгаар хараалагдаһан хэмжээ-ябуулганууд бухы совет арадта һайшаагдаха, тиин ороноймнай экономикын түргэнөөр ургаха, ажалшадай энхэ байдалай һайжарха, орон дотороо коммунистическэ общество байгуулха найдамтай үндэһэ һуури болохо, хүдэлмэришэн анги, таряашадай хоорондохи хани барисаае саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалха гэжэ найдажа байһанаа КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум мэдүүлнэ.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум тухай

ИНФОРМАЦИОННО МЭДЭЭСЭЛ

1958 оной июниин 17—18-да Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй Пленум болоо.

Уялгата тушаалга, МТС-үүдэй хэһэн хүдэлмэриин түлөө натура түлбэрие болюулха, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим, худалдан абаха үнэ сэн болон услови тухай нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэлые Пленум шагнажа зүбшэн хэлсээд, элидхэл тушаа зохихо тогтоол баталан абаа. Тэрэ тогтоол мүнөөдэр толилогдобо.

ЦК-гэй Пленум нүхэд Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский гэгшэдые КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидадууд болгожо һунгаа.

УЯЛГАТА ТУШААЛГА, МТС-үүдэй ХЭҺЭН ХҮДЭЛМЭРИИН ТҮЛӨӨ НАТУРА ТҮЛБЭРИ БОЛЮУЛХА, ХҮДӨӨ АЖАХЫН ПРОДУКТНУУДЫЕ БЭЛЭДХЭХЭ ШЭНЭ ГУРИМ, ХУДАЛДАН АБАХА ҮНЭ СЭН БОЛОН УСЛОВИ ТУХАЙ

Нүхэр Н. С. ХРУЩЕВОЙ элидхэл тушаа 1958 оной июниин 18-да абтаһан КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй тогтоол

[П]ромышленность болон бариллгые хүтэлбэрилгэеэ шэнэд[хэн] хубилгаха, колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, [МТ]С-үүдые хубилгаха тушаа КПСС-эй XX съездын шиидхэ[бэр]инүүдэй үндэһэ һуури дээрэ абтаһан, мүн бүхы арад[ай] халуунаар дэмжэһэн партиин хараалһан хэмжээ-[ябу]улганууд амжалтатайгаар бэелүүлэгдэжэ, һайн үрэ дүн [үзүү]лжэ байна гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пле[нум] һайшаан тэмдэглэнэ. Социалистическэ промышленность, [дэлхэйн] түрүүн хүндэ индустри гүрэнэй түсэбүүдые дүүргэн, [ду]үлэн дүүргэн, хурдан түргэнөөр хүгжэжэ байна. Энэ ха[дань] оронoй экономическа хүсэ шадалые бүхы хэмжээгээрнь [хү]жүүлгэдэ, арадай ажахын бүхы һалбаринуудта техни[кэ]э дэбжэлтэ туйлалгада болон ажалшадай энхэ һайн бай[далы]е хэлбэришэгүйгөөр дэбжээлгэдэ зорюулагдаһан партиин [ленинс]кэ политикын илан мандаһые гэршэлэн харуулна. [Хүдөө]дай ажахын түрүү гол хүсэниинь бологшо социалистиче[скэ] индустри хүдөө ажахын үйлэдбэриие техническэ талаарнь [ту]лэдхэн зэбсэгжүүлхэ, тэрэнэй хурдан түргэнөөр хүгжэхэ [арг]ал хангаа. Колхозуудта орожо нэгэдэһэн, социалистиче[скэ] томо хамтын ажахын булюу һайн байһан ушарые ашаг[лан] манай советскэ таряашад ниитынгээ үйлэдбэриие хүг[жөө]хэ хэрэгтэ айхабтар ехэ амжалтануудые туйлаа. Мүнөө [ээ] совхозуудтай хамта колхозууд эдеэ хоол, мүн хүдөө [ажах]ын түүхэй эд гүрэндэ тушаадаг томо ехэ ажахынууд [бол]нхой. Колхозуудай ниитын ажахы колхознигуудай бүхы [ажа] байдалай, тэдэнэй материальна һайн байдалай бата [бэх]амтай үндэһэ һууринь болоо.

[С]оциалистическэ томо хүдөө ажахыдахи туйлай ехэ арга [бол]омжонууд илангаяа һүүлшын жэлнүүдтэ, Центральна [Ком]итедэй сентябрьска (1953 он) болон удаадахи Пленумүүд[э]э, КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүд соо хүдөө [ажах]ын үйлэдбэриие хүтэлбэрилгэеэ һайжаруулха, колхо[зууд] болон совхозуудые шадабари ехэтэй хүтэлбэрилхы [кадр]нуудаар бэхижүүлхэ, хүдөө ажахын материально-техни[ческ]э базые шангадхаха, хүдөө ажахын продуктнуудые үй[лэдб]эрилгэеэ схэдхэлгэдэ колхознигууд болон совхозуудай [хүдэ]лмэрилэгшэдые материальна талаарнь урмашуулгые дээ[шэлү]үлхэ, колхозууд болон совхозуудта түсэблэлгын шэнэ [гури]м нэбтэрүүлхэ ба ниитын ажахые эмхидхэлгэдэ кол[хозн]игуудай эдэбхи үүсхэл саашадань хүгжөөхэ талаар пар[тиин] хараалһан тон шухала хэмжээ-ябуулганууд амжалта[тайг]аар бэелүүлэгдэнэ.

[Х]үдөө ажахыда гүрэнэй зүгһөө үзүүлэгдэдэг туһаламжын [хэм]жээн тухай нимэ тоо баримтанууд гэршэлнэ. Колхозууд[та х]үдэлдэг мэргэжэлтэдэй тоо хэдэ дахин олошороо гэбэл: [Жэш]ээ 1953 оной июлиин 1-дэ колхозууд болон МТС-үүдтэ [бүгэ]э ба дунда тусхай һургуулитай 83 мянган мэргэжэлтэд [худа]лжэ байгаа һаа, 1957 оной эсэстэ 278 мянган нимэ [мэрг]эжэлтэд хүдэлжэ байһан юм. 1954—1957 онуудай тур[шада] соо хүдөө ажахыда хэдэн зуу мянгаад трактор болон [хүдө]ө ажахын бусад машинанууд эльгээгдэһэн байна. Һүүлэй [гурб]эн жэл соо хүдөө ажахыда—үйлэдбэриин гэр байшан[уудт]ые, түхеэрэлгэнүүдые барилгада, худалдажа абаһан [трак]тор, машина болон бусад түхеэрэлгэнүүдэй түлбэриие [ху]лгэдэ—Совет гүрэн 75 миллиард 400 миллион түхэриг [гарга]лһон гэхэ гү, али энэ хэрэгтэ хоёрдохи, гурбадахи, [дүрб]эдэхи, мүн табадахи табанжэлэй гурбан жэл соо хамта [гарга]эа һомологдоһон (сасуулан жэшэжэ боломоор сэнгээр) [тэд]эн зөөриһөө 10 миллиард түхэригөөр үлүү ехэ мүнгэн [гарга]логдоһон байна.

[К]ПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй шиидхэбэринүүд[тэ] зохилдуулан, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые мате[риал]ьна талаарнь урмашуулгые дээшэлүүлхын тулада хү[дөө] ажахын бүхы шухала продуктнуудые бэлэдхэлгын, мүн [худа]лдан абалгын үнэ сэн нилээд дээшэлүүлэгдээ, колхоз[ууд]удай түлэдэг хүдөө ажахын налог бага болгогдоо. [1958] оной январиин 1-һээ колхознигууд, хүдэлмэришэд бо[лон] алба хаагшадай ажахынууд хүдөө ажахын продуктнуу[дые] уялгата түлбэриһөө сүм сүлөөлэгдөө.

[Па]ртиин бэелүүлһэн хэмжээнүүдэй ашаар ороноймнай [колх]озууд, совхозууд шэнэ, бүри үндэр хэмжээндэ дэбжэн [байна]. Мүнөө олонхи колхозууд болон совхозууд алишье [талаг]раа хүгжэнхэй ажахынууд болонхой, тэдэнэй экономи[ческ]а байдал бэхижээ, тэдэнэр тарян ажалай болон мал [ажал]ай продуктнуудые нилээд ехээр үйлэдбэрилдэг ба гү[рэнд]э тушаадаг болоо. Һүүлэй 4 жэл соо хүдөө ажахын шу[хал]а продуктнуудые жэл соо дунда зэргээр бэлэдхэлгэ энээ[нһээ] урда тээхи дүрбэн жэлэйхидэ орходоо: ороoһо тарян—[..] процентээр, шэниисэ—44 процентээр, тоһолиг ургамал[ай] үрэһэн—34 процентээр, хартаабха—28 процентээр, [тама]к-сырец—12 процентээр, сахарай свёкло—36 про[цен]тээр, лён-волокно —2 шахуу дахин, мяхан—51 процен[тээр], һүн,—62 процентээр, үндэгэн—42 процентээр, нooһoн [..] процентээр дээшэлһэн байна.

[С]оветскэ Союз хүдөө ажахын хэдэ хэдэн продуктнуудые [үйл]эдбэрилхэ талаар Америкын Холбоото Штадуудай хүдөө [ажах]ын үйлэдбэриин хэмжээндэ дүтэлжэ ябана. Тиихэдэ [зари]м продуктнуудай талаар хүсэхэһөө гадна, США-дахи эдэ [прод]уктнуудые үйлэдбэрилдэг мүнөө үеын хэмжээе ахижа [гара]һан байна. Жэшээнь, бүри 1957 ондо һү үйлэдбэрилгэ [США]-дахи һү үйлэдбэрилгэтэй сасуулбал, 95 шахуу про[цент] болоһон, малай тоһо үйлэдбэрилгэ США-гэйхидэ орходоо [..] бага үлүү ехэ болоһон байна. Советскэ Союз Америкын [Хол]боото Штадуудые шэниисэ үйлэдбэрилгын хэмжээгээр 2 [да]хин үлүүгээр, сахарай свёкло үйлэдбэрилгөөр—гурба дахин шахуу, ноoһо үйлэдбэрилгөөр.— 2 хахад дахин ахижа гараһан байна. Хүн бүхэндэ мяха, һү болон тоһо үйлэдбэрилгын талаар ойрын жэлнүүдтэ Америкын Холбоото Штадуудые хүсэхын түлөө түрүү колхозууд, совхозуудай үүсхэлээр үргэн далайсатайгаар дэлгэрһэн хүдэлөөн нилээд ехэ үрэ дүнгүүдые үгөөд байна, тиигээд энэ зорилгын амжалтатайгаар дүүргэгдэхэ байһанда ямаршье һэжэг байхагүй.

Манай хүдөө ажахы жэлһээ жэлдэ хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр үйлэдбэрилхэ ба гүрэндэ тушааха бүрин арга боломжотой гэжэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум тэмдэглэнэ.

Орон дотор хүдөө ажахын үйлэдбэриие шэнээр эрид шууд дэбжээхэ хэрэгтэ колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай КПСС-эй ЦК-гэй февральска Пленумэй шиидхэбэринүүдые, мүн СССР-эй Верховно Соведэй Хуулиие амжалтатайгаар бэелүүлгэ айхабтар шухала удхашанартай юм.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ ба машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тушаа парти, правительствын хараалһан хэмжээ-ябуулганууд хүдөө ажахын үйлэдбэридэхи нөөсэнүүдые ашаглаха хэрэгтэ бүри ехэ арга боломжонуудые нээжэ үгэнэ. Мүнөө колхозуудта газар болон техникые бүри һайнаар ашаглахын, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилгэдэ гаргашалагдадаг ажалай гаргашые химдаруулхын тула бүри таатай зохид эрхэ байдал бии болоо. Тэрэшэлэн таряан ажалай, мал ажалай валовой болон товарна продукци үйлэдбэрилгые бүри түргэнөөр ургуулхада шухала хэрэгтэй зүйлнүүд бүрин бии.

Энэ жэлэй хабарай полевой хүдэлмэринүүдэй эхилхын урда тээ ороноймнай олон тоото колхозуудай техникэ худалдан абаһан ушар хадаа колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ ба машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тушаа манай партиин бэелүүлжэ байгаа хэмжээ-ябуулгануудай тон зүб байһанайнь эли тодо гэршэ мүн болоно. Хабарай тарилгын ябаса юу харуулааб гэхэдэ, тракторнууд болон хүдөө ажахын бусад машинанууд урдань МТС-үүдтэ ашаглагдаһанда орходоо колхозуудта үлүү һайнаар ашаглагдадаг болоһыень харуулаа.

Колхозно байгуулалтые саашадань бэхижүүлэн хүгжөөхын, хүдөө ажахын үйлэдбэриие нилээд ехээр дэбжээхын, манай ороной арад зониие эдеэ хоолой хэрэгтэй бүхы продуктнуудаар, промышленностиие түүхэй эдээр дүүрэнээр хангахын тула хүдөө ажахын продуктнуудай бэлэдхэлые зүбөөр эмхидхэлгэ, тэрэшэлэн экономическа талаараа тааруу үнэ сэн тогтоолго шухала удхашанартай гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно.

Социалистическэ гүрэнэй хүгжэлтын бүхы шатанууд дээрэ Коммунистическэ парти советскэ социалистическэ байгуулалтын эбдэршэгүй үндэһэ һуури бологшо хүдэлмэришэн ангиин болон таряашадай хани барисаае эсэшэ сусашагүйгөөр саг үргэлжэ бэхижүүлжэ байгаа. Хүдэлмэришэд болон таряашадай эбдэршэгүй хани барисаан промышленностиин, хүдөө ажахын үйлэдбэрилгын хүсэнүүдэй хурдан түргэн хүгжэлтэ хангажа, манай ороной ажалшадай хэрэглэмжые, тэдэнэй материальна энхэ һайн байдалай болон культурна хэмжээнэй саашанхи ургалтые хангана. Хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай хоорондо байгуулагдаһан зүб хани харилсаанай үндэһэ һуури дээрэ город болон хүдөө тосхоной хоорондохи үйлэдбэриин холбоо барисаан бэхижэнэ, арадай ажахын бүхы һалбаринууд түсэбэй ёһоор хүгжэнэ, советскэ обществын морально-политическэ нэгэдэл бэхижэнэ, манай Совет гүрэнэй хүсэ шадал, уласхоорондын ажабайдалда тэрэнэй нүлөөн ба нэрэ хүндэнь ургана.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгэ хадаа город болон хүдөө тосхоной, промышленность болон хүдөө ажахын, хүдэлмэришэн анги болон таряашадай хоорондохи экономическа холбоо барисаанай шухалын шухала баримта мүн болоно. Социалистическэ революциин түрүүшын үдэрнүүдһээ хойшо В. И. Ленинэй үүсхэлээр хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлгэ бүгэдэарадай удхашанартай гүрэн түрын хэрэг болгон ябуулагдана. «...Промышленностьда хүдэлжэ байгаа хүдэлмэришэдые эдеэ хоолоор хангахын тулада, Советскэ засагта шухала хэрэгтэ арбаад, зуугаад мянган хүдэлмэришэдые элсүүлхын тулада эдеэ хоолой зүйлнүүдэй фондые хүдэлмэришэд, таряашадай хамтын хүсөөр суглуулжа шадахагүй байгаа һаа,—гэжэ В. И. Ленин бэшээ һэн,—ямаршье социалистическэ орон хүдэлмэришэн-таряашадай засагта гүрэн байжа шадахагүй. Тиигэжэ шадаагүй һаа, дэмы шашалдаан болоод һалаха. Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй фонд гээшэ ажахын ёһотойл үндэһэ һуури мүн... Иимэ фондгүй һаа, социалистическэ политика миил хүсэлэн болоод үлэхэ». (Зохёолнууд, 31 том, 475—476-дахи хуудаһанууд).

Урдань социалистическэ байгуулалтынгаа бодото эрхэ байдалые харалсажа, хүдэлмэришэн анги, таряашадай хоорондохи хани барисаае батадхахын, колхозно байгуулалтые бэхижүүлжэ, улам хүгжөөхын, хүдөө ажахын продукт абалгые дээшэлүүлхын, эдеэ хоолой зүйлдэ арад зоной саг үргэлжэ ургажа байгаа хэрэглэмжэнүүдые, промышленностиие түүхэй эдээр хангахын тулада—эдэ бүгэдые харалсажа, уялгата ёһоор хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри тушааха, контрактаци хэхэ, худалдан абаха гүрэнэй гурим табигдадаг, эдэ продуктнуудые худалдан абаха сэн тодорхойлогдодог байгаа.

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ мүнөө байгааша гуримай ёһоор, гүрэн колхоз хоёрой хоорондохи харилсаанай тодорхой формо бии болонхой. Гүрэн МТС-ээр харилсан, трактор болон бусад машинануудаараа газарыень элдүүрилжэ, колхозуудые хангадаг байгаа. Тиихэтэй хамта, колхозууд совхозуудтай хамта хүдөө ажахын продуктнуудта оронойнгоо хэрэглэмжые хангадаг байба. Тиихэ зуураа, хүдөө ажахын продуктнуудай горьтойхон хубинь МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэридэ машинно-тракторна станцинуудаар дамжан ородог байһан юм. Жэл бүхэндэ натура түлбэреэр миллиард пүүд шахуу таряанай ородогые жэшээ болгон харуулхада энэ ушар элитээр харагдана.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, машинно-тракторна станцинуудые шэнэдхэн хубилгаха хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлжэ байхатай хамта, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гуримые хубилгаха хэрэгтэй болоо. Уялгата ёһоор хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэдэг, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри тушаадаг мүнөө байгаа гуримые саашадань үлөөһэнэй хэрэггүй болоо. Тиимэһээ мүнөө хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэнэй зүгһөө худалдан абаха нэгэ гуримда оробол дээрэ болоод байна. Зүгөөр, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гурим хэдышье һайн байгаа һаа, эдеэ хоолой зүйлдэ оронойнгоо хэрэглэмжые шиидхэхэгүй байһаниинь мэдээжэ. Хүдөө ажахын продуктнуудай хэр ехээр абтаһанһаа бэлэдхэл дулдыдаха байна: Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй хэдэн ехээр абтаха тума гүрэн ехээр худалдан абаха байна бшуу. Тиибэ яабашье, бэлэдхэлэй шэнэ гуримай ёһоор, оронойнгоо эдеэ хоолой зүйлэй, түүхэй эдэй хэрэглэмжые гүйсэд хангаха хүдөө ажахын продуктнууд гүрэндэ орожо байха ёһотой. Республика, хизаар, область, колхоз, совхозуудта хүдөө ажахын продукци тушааха түсэб хэдэн жэлээр тогтооходо таарамжатай. Зүгөөр, ямар жэлэй болоһониие, ямар нэгэн ургамалнуудай али зэргэ ургасын хуряагдаһаниие харалсажа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые тушааха жэлэй түсэб ехэ болгогдон хубилгагдажа болохо.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ тухай парти, правительствын хараалһан хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлхэдэ ороoһо таряа болон бусад продуктнуудые эрид ехээр үйлэдбэрилхэ арга боломжонууд бии болохонь. Мүнөө сагай өөһэдын техникэтэй болоод байхадаа колхозуудаймнай экономикоёо түргэнөөр хүгжөөхэ бүхы арга боломжо бии болоод байна. Тиимэһээ колхозуудай абадаг эдеэ хоолой зүйлнүүд жэлһээ жэлдэ ехэ боложо байха болоно. Хүдөө ажахын продуктнуудта ороноймнай саг үргэлжэ ургажа байгаа эрилтэнүүдэй гүйсэдөөр хангагдаха, хэрэгтэй нөөсэ хадагалжа абаха саг холо бэшэ болоо. Өөрынь үнэ сэнгэй бага байһан дээрэһээ химда газарнуудһаа ороoһо таряа, мяха болон бусад продуктнуудые худалдажа абаха арга гүрэндэ бии болохо. Тиигээд байхада ороной нютаг нютагта эгээ таарамжатай ургамалнуудые ехээр таридаг болохо, мал тааруулжа үсхэхэ, техникые бүри үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, һайнаар хэрэглэхэ, ажалай үйлэдбэриин бүтээсые дээшэлүүлхэ, тиигэжэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые абалгада гаргашаяа бага болгохо арга олгогдохо байна. Эдеэ хоолой зүйлэй элбэг, химда байха бүри арад зон дутамаггүй һайнаар ажаһууха, коммунистическэ байгуулалтын ашатай һайн байһаниие мэдэрхэ болоно.

Колхозуудһаа абтадаг хүдөө ажахын продуктнуудта экономическа талаараа һайнаар тааруулагдаһан үнэ сэн тогтоохо гээшэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые ехээр үйлэдбэрилхэ, бэлэдхэхэ хэрэгтэ шухала удхашанартай.

Бэлэдхэлэй шэнэ сэн тогтооходоо нютаг нютагай үйлэдбэриин эрхэ байдалые, ажалай бүтээсын ургалтые, продукциин өөрынь үнэ сэнгэй доошолхо байһаниие, социалистическэ үйлэдбэреэ саашадань хүгжөөхэ шухала хэрэгтэй нөөсэ хэхэ шухала байһаниие хараада абтаха ёһотой.

Тогтоогдомол сэнгүүд тогтууритайшье, нугархайшье байха ёһотой. Юундэ тогтууритай байхаб гэхэдэ, ургасын жэгдэ һайн байхада сэнгүүд хубилжа байхагүй. Харин заримдаа ургаса дээшэлжэшье, доошолжошье болохо. Олон жэлнүүдэй дунда зэргын ургаса харалсажа, бэлэдхэлэй сэн тогтоожорхёод байхада зарим жэлнүүдтэ аргагүй баян ургаса хуряагдажа, зарим жэлнүүдтэ тон муу ургаса абтажа болохо байна. Тиимэһээ тогтоогдомол сэн жэлэй ургаса харалсажа, дээшэ доошоо болгогдожо байха ёһотой. Хэрбээ тиигээгүй һаа, ургаса һайнтай жэлэй болоходо колхозууд дундуур ургаса хуряахадаа гаргашалдаг гаргашаараа аргагүй ехэ олзо доход абаха болоно. Энэ ушарта гүрэндэ тон гарзатай болохо.

Нүгөө талаһаа, ган жэлэй болоходо муу ургаса хуряагдажа, хэһэн ажалай гаргашые харюулхагүй, хэрбээ гүрэн дээшэлүүлэгдэһэн сэн гаргажа, али урьһаар үрэһэ хүрэнгэ, заримдаа эдеэ хоолой зүйлнүүдые үгэлсэжэ туһалаагүй һаань, ажахынууд горьтойхоноор хохидолдо орожо болохо байна. Эгээл тиимэһээ хүдөө ажахын продуктнуудай сэн гансашье тогтууритай байха бэшэ, мүн нугархай байха ёһотой.

Колхозуудай олзо доходые саг үргэлжэ дээшэлүүлхын, колхозуудайнгаа хүгжэжэ, үйлэдбэрсэ үргэдхэжэ, ниитынгээ ажахые бэхижүүлжэ байхынь тулада парти, правительство шухала бүхы юумэ хэхээ оролдоно. Бэлэдхэлэй шэнэ сэн газар тарялангай болон мал ажалай ашаг шэмэ ехээр абахын тулада колхозуудай, колхознигуудай материальна урма хэшээлые дээшэлүүлхэдэ туһалха байна. Зүгөөр, колхозууд эдеэ хоолой зүйлнүүдые абалгаяа валовойшье, товарнашье талаарнь эрид дээшэлүүлжэ, продукциин единицэ бүхэндэ ажал болон зөөри хогшол гаргашалгаяа доошолуулжа,—энээнэй үндэһэн дээрэ олзо доходоо саашадань ехэдхэжэ байха ёһотой. Иигээд байхада, колхозуудай олзо доходые улам саашадань ехэдхэжэ, тиихэтэеэ хамта, бэлэдхэлэй сэнгые доошолуулжа байха, тиигэжэ гүрэнэй розничио сэнгүүдые доошолуулха, хүн зоной худалдан абаха шадалые ехэ болгохо, совет арадай ажана һайн байдалые саашадань һайжаруулха арга олгохо байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум иигэжэ тогтообо:

1. 1958 онһоо эхилжэ, уялгата ёһоор хүдөө ажахын продуктнуудые колхозуудай гүрэндэ тушаалгые, машинно-тракторна, заһабарилгын-техническэ болон тусхай мэргэжэһэн станцинуудай колхозуудта хэһэн хүдэлмэриин түлөө натуральна түлбэри тушаалгые болюулхада таарамжатай гэжэ мэдэрхэ.

1958 онһоо эхилжэ колхозуудһаа худалдан абаха гуримаар хүдөө ажахын продуктнуудые гүрэндэ бэлэдхэдэг болохо. Хүдөө ажахын продуктнуудаар гүрэниие хангалгада колхозуудай хабаадалгые зүбөөр тодорхойлхын тулада саашадаашье эдеэ хоолой гол зүйлнүүдые, тусхайлбал, ороoһо таряа, хартаабха, мяха, һү, нooһо болон үндэгэ бэлэдхэхэ гүрэнэй түсэбые гектар газарта гаргадаг байха. Теэд иигэхэдээ нютаг нютагай хүдөө ажахын али һалбаряар мэргэжэһыень харалсажа, колхозуудай гүрэндэ эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдаха нормо тааруулдаг болохо хэрэгтэй.

2. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим, үнэ сэн болон услови тухай КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй зохёоһон, нүхэр Н. С. Хрущевой элидхэл соо хэлэгдэһэн дурадхалые һайшааха.

3. Уялгата тушаалгаараа, контрактацяар, мүн машинно-тракторна, мэргэжэһэн станцинуудай хэһэн хүдэлмэриин түлөө натура түлбэри тушаалгаар колхозуудай урда жэлнүүдэйнь үриие үгы болгохо шухала гэжэ тоолохо.

4. Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэдээ бэлэдхэлэй организацинуудай гаргаша үшөөл ехэ байһаар. Хүдөө ажахын продуктнууд ехээр гээлтэ хоролтодо оруулагдана, гутаагдана, мал, шубууд шэгнүүрээ гээнэ, бодомжогүйгөөр зөөлгэндэ гаргаша ехэ, тиигэжэ гүрэндэ ехэ хохидол ушаруулагдана гэжэ тэмдэглэхэ.

Хүдөө ажахын продуктнууд промышленна предприятинуудта буйлуулагдахадаа, бэлэдхэлэй болон худалдаа наймаанай организацинуудаар дамжуулан ябуулагдахадаа гаргашань үшөөл ехэ.

Хүдөө ажахын продуктнуудай бэлэдхэлэй үнэ сэн доошолуулха гээшэ нютагай партийна, советскэ, бэлэдхэлэй организацинуудай шухала зорилгонь болохо ёһотой гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно. Бэлэдхэлэй организацинуудай хүдэлмэриие саашадань һайжаруулха, бэлэдхэлэй, худалдаа наймаанай организацинуудта үлүү шатануудые үгы болгохо, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ, хадагалжа байха, буйлуулха ба худалдажа байха үедөө эзэн бусаар хандажа, гээлтэ хоролто хэдэг ябадалые усадхаха, гаргашануудые эрид хорооxo, бэлэдхэгдэһэн продуктнуудые гутаангүй, шанарыень муудуулангүй гүйсэд һайнаар хадагалжа байха талаар шухала хэмжээнүүдые абаха.

5. Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продуктнуудые абалгаяа ехэ болгохо, городууд болон хүдөө нютагуудай ажалшадай ажана һайн байдалые бүри саашадань һайжаруулха хэрэгтэ хараалагдаһан хэмжээ-ябуулгануудай тон ехэ удхашанартай байһаниие колхознигуудта, РТС, МТС болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэдтэ, бүхы ажалшадта үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулжа байха гэжэ партийна, советскэ, профсоюзна болон комсомольско организацинуудые уялгалха.

Колхоз, совхозуудта газар тарялангай, мал ажалай ашаг шэмэ абалгаяа саашадань дээшэлүүлхэ хэрэгтэ мүнөө бүхы анхаралаа хандуулжа, партийна организацинууд, советскэ болон хүдөө ажахын органууд 1958 ондо хүдөө ажахын продуктнуудые үйлэдбэрилхэ, гүрэндэ тушааха талаар абаһан социалистическэ уялгануудыень, гүрэнэйнь түсэбые колхоз, совхоз бүхэнөөр, район, область, хизаар, республика бүхэнөөр, заатагүй дүүргүүлхэ зэргэтэй.

6. Уялгата тушаалгые, МТС-эй хүдэлмэриин түлөө натура түлбэриие болюулхада, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ шэнэ гурим болон услови бии болгоходо газараа һайнаар ашаглахын, техникэеэ улам бүтээсэ ехэтэйгээр хэрэглэхын, ажалайнгаа бүтээсые дээшэлүүлхын, эдлүүриин газарай 100 гектар бүридэ валовойшье, товарнашье продукци ехээр абахын, продукциин өөрынь үнэ сэн доошолуулхын тулада колхозуудай, колхознигуудай үүсхэл эдэбхиие саашадань бадаруулха байна гэжэ КПСС-эй ЦК-гэй Пленум тоолоно. Иигээд байхадаа оромнай эдеэ хоолой зүйлдэ хүн зонойнгоо, түүхэй эдтэ промышленностиингаа хэрэглэмжые гүйсэдөөр хангаха, саашадаа хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэлэй, арад зоной хэрэглэдэг эд товарнуудай гүрэнэй розничио сэнгүүдые доошолуулха арга олгохо байна.

***

Хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ гурим, худалдан абаха сэн болон услови хубилгалгаар хараалагдаһан хэмжээ-ябуулганууд бүхы совет арадта һайшаагдаха, тиин ороноймнай экономикын түргэнөөр ургаха, ажалшадай энхэ байдалай һайжарха, орон дотороо коммунистическэ общество амжалтатайгаар байгуулха найдамтай үндэһэ һуури болохо, хүдэлмэришэн анги, таряашадай хоорондохи хани барисаае саашадань бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһалха гэжэ найдажа байһанаа КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленум мэдүүлнэ.

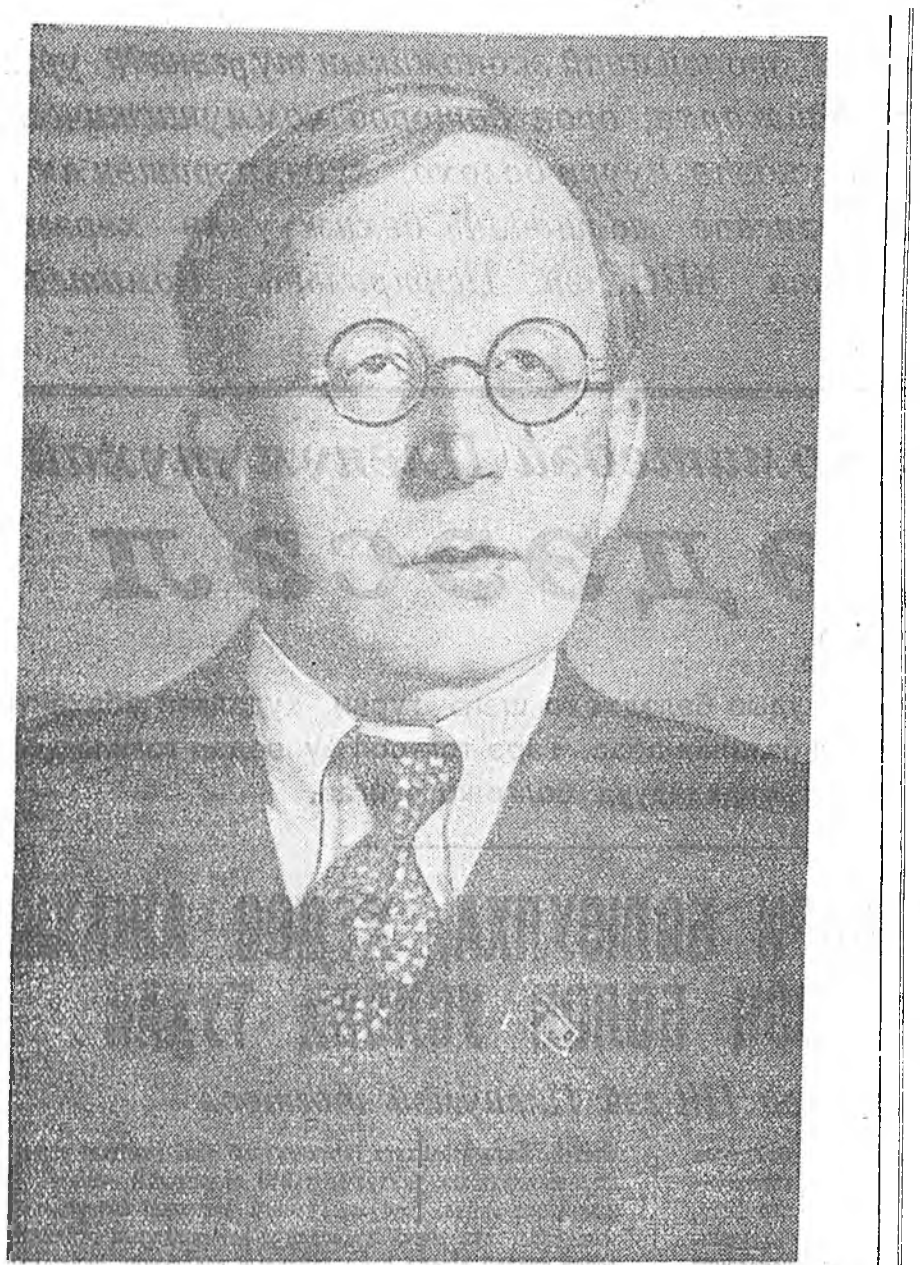

П. Н. ПОСПЕЛОВ.

Нүхэр Петр Николаевич Поспеловтэ

Танине, Коммунистическэ партиин, Советскэ гүрэнэй элитэ ажал-ябуулагшые, жара наһа гүйсэһэнтэйтнай дашарамдуулан, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет, ССР Союзай Министрнүүдэй Совет үнэн зурхэнһөө амаршална.

Хүндэтэ Петр Николаевич, олон удаан жэлдэ элүүр мэндэ ябажа, манай агууехэ Эхэ ороной, советскэ арадай аша туһада, коммунизмын илалтын аша туһада саашадаа үрэ ехэтэйгээр ажаллахыетнай үнэн зурхэнһөө хүсэнэбди.

Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин Центральна Комитет.

ССР Союзай Министрнүүдэй Совет.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Нүхэр П. Н. Поспеловтэ Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэ олгохо тухай

КПСС-эй Центральна Комитедэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, КПСС-эй ЦК-гэй Секретарь нүхэр П. Н. Поспеловэй жара наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Коммунистическэ партиин, Советскэ гүрэнэй үмэнэ ехэ габьяатай байһыень тэмдэглэжэ, нүхэр **Поспелов Петр Николаевичта** Ленинэй орден, «Хадуур ба балта» гэжэ алтан медаль барюулгатайгаар **Социалистическэ Ажалай Геройн** нэрэзэргэ олгохо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1958 оной июниин 19.

Дэлхэйе тойрон дабшадаг гурбадахи хэмэл одоной ябаса тухай

Июниин 20-ной үглөөнэй 6 часта гурбадахи хэмэл одон дэлхэйн бүмбэрсэгые 485 дахин тойробо.

Хойто широтагай 41 градусһаа 48 градус хүрэтэр, үглөөгүүр наранай гарахын урда тээ, урда широтагай 56 градусһаа 64 градус хүрэтэр, үдэшэ наранай ороһон хойно, сэлмэг үүлэгүй байхада гурбадахи хэмэл одые, тэрэнэй ракетэ-һомые ажаглан хаража болохо.

(ТАСС).

АЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ ХУУДАҺАНУУДҺАА

ХАБ ЗАГАҺАНАЙ ТОҺО ЕХЭЭР ТУШААБА

Хаб загаһа агналгын сезон амжалтатайгаар дүүрээд, загаһа барилгын бригаданууд зунайнгаа хүдэлмэридэ бэлэдхэжэ эхилбэ.

Байгал дээрэ хабартаа хагсуу хүйтэн болоошье һаань, Хойто-Байгалай «Победа», Ленинэй нэрэмжэтэ колхозуудай загаһашад хаб загаһа барилгаар һайн амжалта туйлаа. Эдэ колхозууд 70 центнер тоһо тушааха түсэбөө, 90,4 центнертэ хүргэбэ.

«Красный Байкалец».

ПИОНЕРЭЙ ЗУН

Һуралсалай жэл дүүрэжэ, пионернүүдэй зун эхилбэ. Олон һарын туршада үргэлжэлһэн һуралсалайнгаа һүүлээр хүүгэд ашагтай һайнаар амаржа, һуралсалай шэнэ жэлые шэнэ хүсөөр угтадаг байна. Манай аймагта хүүгэд зунай үедэ һургуулинуудай дэргэдэ эмхидхэгдэһэн талмайнуудта, пионернүүдэй, мүн аяншалгын лагерьнуудта амарха юм.

Баян-голой дунда һургуулиин һурагшад Онёо гэжэ голые зубшан үгсэжэ, тэрэнэй эхин Туручку хүрэтэр аяншалха. Аймагай түб Баргажан тосхоной һургуулиинхид, Уро тосхоной пионернүүд холын замда гаража, 20-ёод хоногто аяншалха байна.

Аяншалгын удаа туристнарай аймагай харалга эмхидхэгдэхэ. Һонирхолтой материал, экспонадуудые суглуулжа, харалгада түрүү һуури эзэлһэн аяншад пионернүүдэй республиканска слёдто хабаадалсаха эрхэ олохо байна.

Аймагай һурагшадай диилэнхи олонииинь пионернүүдэй лагерьнуудта амарха. Тиимэ лагерьнууд Баргажан голой адагта, үзэсхэлэн гоё газарта байха, мүн колхозууд өөһэдын лагерьнуудые эмхидхэхэ юм.

«Баргузинская правда».

ГУРБАН ҮЕЫН ХОНИШОД

Мухаршэбэрэй аймагай Нарин гэжэ нютагта «Эрдэм» совхозой отара байрладаг. Энэ отарада хүдэлмэрилдэг. Цыбиковтанай бүлэ жэлһээ жэлдэ амжалта туйлажа, 100 эхэ хонин бүриһөө адагынь 120 хурьга абадаг, ехэ нооһо хайшалдаг юм. Тус отарын эмхидхэгдэхэдэ Сандак, Рыгзема Цыбиковтан өөрынгөө эсэгэ Дандар үбгэнтэй хүдэлмэрилжэ захалаа бэлэй. Һаяхан Дандар үбгэнэй пенсидэ гарахадань, тэрэнэй ашанар-комсомолшууд Гылык Дондок-Доржо хоёр тус отарада хүдэлмэрилхөөр ерэбэ. Дандар Гармаев пенсидэ гараад гээд, гараа тэбэреэд һуудаггүй, бүлынхидтөө ажалдань али болохо туһаламжа үзүүлдэг, баян дүй дүршэлөө ашанартаа дамжуулан үгэхэ гэжэ оролдодог байна. Мүн залуу хонишодшье ехэ оролдосотойгоор хүдэлмэрилнэ.

Цыбиковтанай бүлэ мүрысөөндэ оролсожо, 100 эхэ хонин бүриһөө 170 хурьга абаха гэһэн уялгаяа амжалтатайгаар бэелүүлжэ байна. Һүүлэй мэдээгээр тэдэнэр 100 эхэ хониһоо 112 хурьга абанхай.

«Вперед».

Ород арадтай хамта 400 жэл

Е. НИКИТИН, КПСС-эй Удмуртска обкомой секретарь

Удмуртиин ажалшад байгша оной июниин 21—22-то өөһэдынгөө национальна ехэ һайндэр — Ородой гүрэндэ Удмуртиин һайн дураараа ороһонһоо хойшо 400 жэлэй ой тэмдэглэжэ байна.

Россин гүрэндэ удмурт арадай ороһон ушар энэ арадай саашанхи национальна, экономическа болон культурна хүгжэлтэдэ тон ехээр нүлөөлөө. Хамтынгаа дайсад болохо — хаанта засагтай, помещик болон капиталистнуудтай, тэрэшэлэн хариин эзэрхэгшэдтэй хэһэн тэмсэлэй үедэ удмурт арад ород болон Россин бүхы арадуудтай хани барисаагаа батаар бэхижүүлһэн юм. Ородой хүдэлмэришэн анги түрүүтэй, Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр манай Эхэ ороной бүхы арадууд хаанта засагые унагаажа, социалистическэ революци хэһэн байна.

Удмурт болон ород арадуудай хани барисаан үни сагһаа хойшо тогтожо, ехэ түүхэтэй болонхой. Кама Вятка хоёр мүрэнэй хоорондо эртэ урда сагһаа хойшо ажаһуудаг удмуртнууд Россин мэдэлдэ орохоһоо түрүүн социально-экономическа хүгжэлтын ута замаар ябаһан юм.

XIII зуун жэлдэ Волга шадарай, Зүүн-Хойто Русин болон бусад арадуудые эзэрхэжэ абаад, монгол дээрмэшэд тэдэнэие боголшолон мүлжэһэн байна. Монгол-татар хаанууд эдэ арадуудые, тэрэ тоодо удмуртнуудые боголшолжо, хэр угай ёһо заншал болон гуримыень һэнгэргүйгөөр эбдэдэг, наада харадаг байгаа. Тиимэһээ Казаниин хаануудые бута сохилгодо эдэбхитэйгээр хабаадаад, Россида эсэргүүсэжэ, монгол-татарнуудай хэһэн буһалгаа даралсаад, удмуртнууд ородой гүрэнэй харьяатан болохомнай гэжэ IV Иван хаанда хандажа, 1558 ондо тэдэнэр Россида эсэслэн ороһон түүхэтэй.

Удмуртиин Россида оролго бүри эртэнэй удмурт болон ород арадуудай хоорондо тогтоһон политическэ, экономическа холбоо барисаа улам бата бэхи болгожо, удмурт арадай национальна хүгжэлтэдэ, Россин бүхы арадуудтай соёл культурын талаар холбоотой болохо хэрэгтэнь үргэн зам нээһэн байна.

Ородой гүрэндэ ороод байхада, удмурт арад мүлжэлгэ дарлалтаһаа сүлөөрөөгүй. Юуб гэхэдэ, хаанта засаг нютагай баяшуулда түшэглэжэ, ород бэшэ арадуудые, тэрэ тоодо удмурт арадые мүлжэдэг һэн. Энэ ушарһаа Удмурти ехэ гээгдэлтэй хизаар болошоһон юм.

Гэбэшье, Россин дворянгууд, помещигууд бэшэ, харин ород арадтай хани нүхэсэл Удмуртиин ажалшадай хуби заяанда һайн нүлөө үзүүлөө. Илангаяа ангиингаа дайсадтай—мүлжэгшэдтэйгөө тэмсэхэдэнь энэ нүхэсэл элеэр харагдагша бэлэй. Ород аханарайнгаа жэшээгээр удмурт таряашад баяшуултаяа тэмсэхэеэ бододог һэн.

Россида капитализмын хүгжэхэтэй хамта шэнэ анги — пролетариат ургажа эхилһэн байна. Энэ класс бүхы бага яһатанай үмөөрэгшэ боложо, тэдэнэие мүлжэлгэһөө сүлөөлхын түлөө тэмсэдэг байгаа.

Удмурт арадай социальна болон национальна сүлөөрэлгын тэмсэлые 1905—1907 онуудта болоһон революци ехээр үргэдүүлжэ үгэһэн юм. Энэ революциин үедэ хаанта засагтай, помещигууд болон капиталистнуудтай Россин бүхы арадууд, тэдэнэй тоодо удмурт арад эрэлхэг зоригтойгоор тэмсэһэн байха. Ижевск, Воткинск городуудай хүдэлмэришэд Бүхэроссин октябриин политическэ стачкада хабаадалсаа һэн.

Мүлжэгдэн дарлагдажа байһан бүхы арадуудтай ородой пролетариадай хамтаараа хэһэн тэмсэлэй ашаар 1917 ондо болоһон буржуазно-демократическа революци илаһан байна. 1917 оной февральда Ижевскын хүдэлмэришэд 13 хоногой бүгэдэниитын политическэ забастовко хэжэ, сэрэгэй заводуудай зонхилогшодой хүдэлмэрине һаатуулаа һэн. Мүн Удмуртиин бэшэшье город болон тосхонуудаар революционно хүдэлөөн болоһон байна.

В. И. Ленинэй түрүүтэй, Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр бэлдэгдэжэ, илалта туйлаһан Агууехэ Октябриин социалистическэ революци хүн түрэлтэнэй түүхэдэ гайхамшагта событи боложо, хуушан, капиталистическэ байдалһаа шэнэ, социалистическэ байдалда оруулһан юм.

Оронойнгоо центртэ илаһан социалистическэ революци бага яһатанай, тэдэнэй тоодо удмуртнуудай ажаһуудаг заха хизаарнуудые сүлөөлхэ харгы нээжэ үгэһэн байна. 1917 оной октябриин 27-до (ноябриин 9-дэ) Ижевскдэ Совет засаг тогтоогдоо һэн.

Социальна болон национальна дарлалтаһаа мултаржа, удмурт арад эрхэ сүлөөтэй болоо. Октябриин революциин һүүлээр уданшьегүй Удмурти Россин Федерацида орожо, ород болон бусад арадуудтай хамта шэнэ ажабайдалтай болохо гэжэ шиидэһэн байна.

Октябриин революциин, мүн граждан дайнай илалта түгэсөөр дүүрэһэнэй һүүлдэ удмурт арад өөрынгөө гүрэн түрэтэй болоо һэн. Нацанууд бүрин эрхэтэй болохо ёһотой гэһэн Совет засагай хуулиин үндэһөөр, 1920 оной ноябриин 4-дэ Удмуртска Автономно областиие бии болгохо тухай В. И. Ленинэй, М. И. Калининай гар табилгатай декрет гараһан байна. 1934 ондо энэ автономно область Удмуртска Автономно Советскэ Социалистическэ Республика болгогдожо хубилгагдаһан юм.

*
* *

Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын тон ехэ туһаламжын ашаар удмурт арад экономическа болон культурна байгуулалтадаа гайхамшагта амжалта туйлаба.

Октябриин революциин урда тээхи 160 жэлэй туршада Удмуртида миин 93 бишыхан предприяти баригдаһан һаа, Совет засагай тогтоһон 40 жэл соо 1250 промышленна шэнэ предприяти баригдаа. Удмуртиин ажалшад дайнай урдахи табанжэлнүүдэй үедэ социалистическэ промышленность байгуулаа. Республика дотор промышленностиин шэнэ һалбаринууд—станок бүтээдэг, химическэ, торфо, модо, лён болбосоруулдаг, оёдолой, эдеэ хоолой гэхэ мэтэ промышленность бии болоо. Мотоцикл болон дубильна экстракт хэдэг орон доторхи анха түрүүшын заводууд Удмуртида баригдаа. Ижевскэ болон Воткинска металлургическа, машина бүтээлгын заводууд промышленна томо предприятинууд болонхой.

Орон дотороо индустритай болоһон ушар хүдөө тосхонуудые социалистическээр хубилгаха арга олгоһон байна. Революциин урда хүдөө ажахыда модон анзаһан, модон борной гол зэбсэг байгаа. Совет засаг удмурт таряашадта трактор, комбайн, автомашина олоор үгөө. Богонихон болзор соо Удмуртида хүдөө ажахын механизированиэ үйлэдбэри байгуулагдажа, үмсын зуун мянган ажахытанай орондо колхоз, совхоз, МТС-үүд тогтоогдоһон юм.

Экономикынгоо хүгжэхэтэй хамта удмурт арадай удхаараа социалистическэ, маягаараа национальна соёл культура һалбаран ургаа.

КПСС-эй XX съездын шиидхэбэри дүүргэн, Удмуртиин ажалшад экономико болон культурадаа шэнэ амжалта туйлажа байна. Революциин урда тээхитэй сасуулхада, 1957 ондо промышленностиин бүтээгдэһэн зүйлнүүд 200 шахуу дахин дээшэлээ. Илангаяа металлурги, машина бүтээлгын, радиотехническэ, ой модоной промышленность ехээр хүгжөө.

Республика дотор элдэб түхэлэй станок, мотоцикл, нефтиин түхеэрэлгэ, барилгын болон харгын машина, электрохюрөө, радиоаппаратура, пианино, тепловоз, вагон, агнууриин буу гэхэ мэтэ бүтээгдэнэ.

Хүндэ промышленностиин хүгжэхэтэй хамта арад зоной үргэн хэрэгсэлэй эд бараан—хубсаһа хунар, гутал, эдеэ хоолой зүйлнүүд элбэгээр хэгдэнэ.

Үйлэдбэри дээрэ ажаллажа байһан рационализатор болон түрүүшүүл техническэ дэбжэлтын түлөө, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын түлөө амжалтатайгаар тэмсэнэ. Тэдэнэй дунда Сарапульска гуталай фабрикын мастер Е. Сударева, Казанскын түмэр харгын Ижевскэ отделениин инженер А. Оборин, Постольско леспромхозой электрохюрөөшэн Н. Павлов, булад хайлуулагшад А. Бабкин, А. Соловьев, Воткинска машина бүтээлгын заводой токарь В. Ежов болон бусад олон хүнүүд республика дотороо эрхим ажалаараа суурхана.

Партиин Центральна Комитедэй, Советскэ правительствын үзүүлһэн тон ехэ туһаламжын ашаар Удмуртска республикын хүдөө ажахы ехээр хүгжэһэн байна.

Удмуртиин колхоз, совхозуудай газар дээрэ, 8,5 мянган трактор (15 мориной хүсэтэйдэ оруулхада), 3000 комбайн, 3400-һаа дээшэ автомашина ажаллана. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд мал ажалай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ горьтойхон амжалта туйлажа шадаа. КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумэй һүүлээр республика дотор һү абалга 3-һаа үлүүгээр, мяха абалга 65 процентээр ехэ болоо.

Урал, Волга шадарай республика болон областьнуудай социалистическэ мүрысөөндэ 1957 оной IV кварталда, 1958 оной I кварталда амжалта туйлаһанайнь түлөө—мал ажалай продуктнуудые абажа, гүрэндэ тушаалгаар һайн үрэ дүнтэй байһанайнь түлөө Удмуртска АССР-тэ РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй дамжуулгын Улаан туг барюулагдаа.

Ойрын жэлнүүдтэ һү, мяха, тоһоной хүн бүхэндэ хуртэсын талаар США-е хүсэхын тула колхознигууд, совхоз, МТС болон РТС-үүдэй хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд малайнгаа тоо толгойе олон болгожо, ашаг шэмыень дээшэлүүлхын түлөө тэмсэнэ.

Завьяловска районой «Луч» колхозой һаалишан И. Белова нёдондо жэлдэ үнеэн бүриһөө 4500 литр һү һаагаа. Воткинска районой «Красный маяк» колхозой һаалишад З. Соломенникова, А. Крылова гэгшэд үнеэн бүриһөө 4200 литр һү һааһан байна. Мало-Пургинска районой «Молния» колхозой гахайшан А. Сармакеева 250 гахай харууһалжа, һайнаар таргалуулаа. Можгинска районой «Удмурт» колхозой шубуушан Р. Иванова, Мало-Пургинска районой «Юж Пурга» колхозой шубуушан З. Атаманова тахяа бүриһөө 130 үндэгэ абаа.

Удмурти лёноороо суурхадаг юм. Һүүлшын табан жэлэй туршада лёной хүрэнгэ гүрэндэ тушаалга 5 дахин, лёной утаһа тушаалга 1,5 дахин ехэ болоо. Мүн хартаабха, овощь тарилга 1,5 дахин ехэ болоо.

«Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые шэнэдхэн хубилгаха тухай» 1958 оной февральда болоһон КПСС-эй ЦК-гэй Пленумэй, СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи сессиин шиидхэбэринүүд коммунистическэ байгуулалтада, хүдөө ажахын продуктнуудые элбэг ехэ болгохо хэрэгтэ шэнэ шухала шата болоно. Удмуртиин 777 колхозой 680-ниинь МТС-үүдһээ техникые худалдан абаба. Республика дотор 38 заһабарилгын техническэ станци (РТС) 31 отделенитэйгээр байгуулагдаа. Мүнөө дээрээ 13 МТС хуушаараа үлөөд, колхозуудые хангаһаар.

Элүүрые хамгаалгада ехэ амжалта туйлагданхай. Урдандаа зоной дунда үргэнөөр дэлгэрһэн халдабарита элдэб үбшэн усадхагдаа. Аргалга-эмнэлгын эмхи зургаанууд олошороо. Хэрбээ 1916 ондо 17 больница, 4 амбулатори, 25 фельдшерскэ пункт байгаа һаа, мүнөө үедэ 151 больница, 146 амбулатори, поликлиникэ, 662 фельдшерскэ пункт бии боложо, 8500 медицинскэ хүдэлмэрилэгшэд ажаллана.

Зоной дунда үзэг бэшэг мэдэхэгүй яһадал усадхагдаа. Мүнөө республика дотор 1500 һургуули, 20 тусхай дунда һургуули, 5 вуз, соёлой институт хүдэлнэ.

Культурна революциимнай тон ехэ туйлалтань юуб гэбэл, нютагай үндэһэ яһатанай—удмурт арадай дундаһаа үргэн гараһан интеллигенциин бии болоһон ушар мүн. Республика доторнай дээдэ, тусхай дунда эрдэмтэй 38 мянга гаран мэргэжэлтэд хүдэлдэг. Дээдэ һургуулинууд болон соёлой институтда 19 профессор болон докторнууд, наукануудай 170 кандидат, тэдэнэй дунда медицинскэ наукануудай докторнууд С. И. Ворончихин, А. И. Перевощикова, доцентнүүд Ф. Ф. Сысоев, А. А. Поздеев болон бусад хүдэлнэ. Һургуулинуудта 100 шахуу РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша, 300 шахуу УАССР-эй һургуулиин габьяата багша ажаллана.

Хэрбээ революциин урда культурно-гэгээрэлэй эмхи зургаануудай үгы шахуу байгаа һаа, мүнөө 900 клуб, 3 музей, радиодамжуулгын станци, 400 гаран киноустановко, 4 миллион номтой 965 библиотекэ бии. Ижевск, Глазов, Сарапул городуудта Культурын ордонгууд баригданхай. Энэ жэлдэ В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ библиотекэ шэнэ байшантай болобо. 1957 ондо Ижевск городто телевизионно центр нээгдээ.

Удмуртида хэблэл ехээр дэлгэрээ. З республикын, 39 город болон районой, мүн хэблэмэл газетэнүүд, «Молот» гэжэ журнал, «Агитаторай блокнот» гарана. Номой хэблэл 1957 ондо 138 нэрэтэй ном 1 миллион хэһэгээр гаргаа. Удмурт хэлэн дээрэ марксизм-ленинизмын классигуудай, советскэ болон хариин уран зохёолшодой олон номууд оршуулагданхай.

Удмурт арадай литература, искусство һалбаран хүгжөө. Уран зохёолшод М. Прокопьев, И. Дядюков, П. Майоров, Кедр Митрей, Ф. Кедров, Г. Медведев болон бусадай зохёолнууд мэдээжэ болонхой.

Удмуртска АССР-тэ 4 театр, тэрэ тоодо хүгжэмтэ-драмын, цирк, филармони, дуу, хатарай ансамбль хүдэлнэ.

Удмуртида олон яһатан—удмуртнууд,ородууд, татарнууд, маринууд, чувашууд болон бусад ажаһуудаг. Тэдэнэр бултадаа совет арадуудай эбтэй эетэй нэгэ бүлэ болоjо, коммунизм байгуулалсана.

Ородой гүрэндэ Удмуртиин һайн дураараа ороһон 400 жэлэй ой хадаа Удмуртска АССР-эй ажалшадай тон ехэ һайндэр гээшэ, манай ороной социалистическэ нацануудай ахадүүгэй хани барисаа саашадань бэхижүүлжэ, республикымнай ажалшадые Коммунистическэ партиин тойруулан, бүри нягтаар жагсааха хэрэгтэ туһалхань лабтай.

Ижевск хото.

Зураг дээрэ: Ижевск хотын Советскэ болон Пушкинска үйлсэнүүдэй уулзадха дээрэ.

Н. Смертинэй фото.

Советскэ байгуулалта

Шухала асуудал бэлэдхэлгүйгөөр зүбшэжэрхибэ

Һаяхан Закаменай аймагай Хамниин сомоной Совет (түрүүлэгшэнь нүхэр Б. Ринчинов) «Хабарай тарилгын дүнгүүд, тарилга харууһалга тухай» гэһэн асуудалаар Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Б. Хубановай, мүн «Артелиин тоо бүридхэл» гэһэн асуудалаар колхозой бухгалтер нүхэр Бутинай тоосоо сесси дээрээ шагнаба.

Сомоной Соведэй сесси дээрэ иимэ асуудал табиһандань һайшаамаар.

— Колхоз үрэһэ хүрэнгэеэ хүсэд бэлдээгүй дээрэһээ шэниисэ тариха түсэбөө 200 гаран гектараар, овёс—69 гектараар дутуу дүүргээ, хара таряа, ячмень тарилгын түсэб дүүргэгдээ,—гэжэ түрүүшын асуудалаар элидхэлшэ хэлээ. Теэд элидхэлшэ тарилгын хойноһоо харууһалга эмхидхэхэ тухай тодорхой юушье хэлэнгүй үнгэршоо.

Үрэһээ саг болзортоо бэлдэжэ, тарилгын түсэб дүүргэхэ тухай бүхэли үбэлдөө хөөрэлдэһэн, шиидхэбэринүүдыешье абаһан тухайгаа тэдэнэр үгэшье дуугараагүй.

— Мойһото, Нарин Бэлшэр гэжэ газарнуудта далантай, гүйхэнөөр хахалагдаһан талмай дээрэ тарилгын хэгдэжэ байхадань колхозой правлени хэмжээ абангүй үнгэршоо,—гэжэ депутат нүхэр А. Б. Дамбаев тэмдэглээ. Тарилгын шанар тухай оролдолго тон бага байгаа гэжэ саашань тэрэ нэмэбэ.

Тарилгын үедэ механизаторнуудай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри һулаар табигдаһан, мүрысөөнэй дүн гаргагдадаггүй байгаа гэжэ колхозой комплексно 2-дохи бригадын бригадир нүхэр И. Норбоев хэлээ. Колхозой тоо бүридхэлшэд тракторай хүдэлмэриие тэмдэглэхэ тусгаар дансагүйбди гэжэ шалтаад, хүдэлмэриие́нь бүридхэжэ согсолногүй. Энээниие гуримшуулхын тула бухгалтер нүхэр М. Бутин оролдолго гарганагүй. Мүн депутадууд Д. Цыбиков, Ж. Бадмаев гэгшэд иимэрхүү шүүмжэлэл гаргаа.

Гэхэ зуура, сомоной сесси тарилгые шанар муутайгаар үнгэргэһэн зэмэтэй хүнүүдтэ хэмжээ абаха, тарилгые харууһалха тухай хэмжээ-ябуулга хараалхыень, тоо бүридхэл гуримшуулхыень уялгалһан шиидхэбэри абаха ёһотой байһан аад, бэлэдхэлгүй байшоо. Тиигэжэ шухала асуудал зүбшэхэ байһан аад, сомоной Совет сессидээ бэлэдхээгүй байба. Колхозой бухгалтер нүхэр Бутин колхоз хэндэ хэды үритэйб, хэнһээ хэды абалитайб гэжэ түр зуурхана тоолоод лэ «элидхэлээ» дүүргэжэрхёо. Апрель һараһаа эхилээд колхознигуудтаа мүнгэн аванс үгэнгүй байһан колхозой правленидэ депутадууд шанга эрилтэ табяагүй.

Сомоной Совет энэ асуудал зүбшэн хэлсэлгэдэ эртээнһээ бэлдээгүй гээшэ ха. Тиимэһээ үгэ хэлэһэн зарим депутадууд зүбшэгдэжэ байһан асуудал тушаа хэмжээ абахын тулада тодорхой дурадхалнуудые оруулаагүй.

Сомсоведэй түрүүлэгшэ нүх. Ринчинов өөрөө колхозой парторганизациин секретарь юм. Тиимэһээ колхозой байдалые тоб байса мэдэхэ зэргэтэй. Гэбэшье, баһал энэ тэрэ хөөрөөгөөр үгэеэ дүүргэжэрхёо.

Колхозой ажахые хүтэлбэрилгэ тухай, тэрэнэй толи—тоо бүридхэлгын тухай харюусалгатайшье, хэрэгтэйшье асуудал зүбшэхэ гэһэн туладаа эртэнһээ һайнаар бэлдэхэ шухала байгаа бшуу.

Д. Аюшеев, манай корр.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, хүдөө ажахын продуктдые абалгаяа ехэ бөлгохө, городууд болон хүдөө нютагуудай ажалша- ажана һайн байдалые бүри саашадань һайжаруулха хэрэгтэ хараалаган хэмжээ-ябуулгануудай тон ехэ удхашанартай байһаниие колхознита, РТС, МТС болон совхозуудай худэлмэрилэгшэдтэ, бүхы ажалпа үргэнөөр тайлбарилан ойлгуулжа байха гэжэ партийна, советскэ, ... ицэ ... комсомольско организацинуудые ...

...ритика, библиографи

Нооһо хайшалалгые шамдуулха

Бэлэдхэл муутайгаар эхилбэ

(Мухаршэбэрэй аймагта нооһо хайшалалга эмхигүйгөөр, муу шанартайгаар үнгэргэгдэнэ)

Мүнөө үедэ аймагай колхозууд оһо хайшалалгадаа жэгдэрэн обо. Гэбэшье, эндэхи олохон колзууд энэ харюусалгатай хүдэлмэие бэлэдхэл муутайгаар угтаа.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоз 6000 ахуу хонидой нооһо хайшалха д, мүнөө оройдоол ганса агрегат дхоһон байха юм. Тэрэншье үшөө эд бэлэн болоодүй.

Хонидойнгоо нооһые хайшалжа ээ дүүргэхэ, үшөө хэды агрегат ажа тодхохобта гэжэ колхой түрүүлэгшэ нүхэр Перевалова асуухадамнай:

— Гансал агрегадаар бүхы хоойнгоо нооһо хайшалхабди. лхозоймнай 11 отарын хонидой оһон 22 үдэрэй турша соо хайлагдажа дүүрэхэ юм,—гэжэ тэрэ рюусаба.

Колхозой правлениин иимэ удаан лзор соо нооһо хайшалалгаяа эргэхөөр хараалһаниинь гайлтай. Мүнөө хонидой нооһон хөөжэ, эгээл хайшалагдахаар боод байна. Мүн хонидынь нооһоёо жэ захалаа. Тиимэһээ хонидой оһые богони болзор соо хайшал абаагүй һаа, колхоз нилээдгүй гарза, хохидолдо орохо болоно уу.

Колхозой центртэ тодхогдоһон регадаар ахалагша хонишон хаил Ревенскиин отарын 440 ган хониной нооһон хайшалагда байна. Энэ агрегат һэлгэхэ стьнуудаар хангагдаагүй. Тиидшье ажалынь саг үргэлжэ һаана, шанар муутайгаар хайшагдана.

— Агрегадтамнай 15 машинка элдэг юм. Теэд тэдэниие һэлгэүлүү хутага байхагүй. Хуушар муу хутагануудыень бүлюудээд улгахадамнай даасаар хашан йжа, шанар муутайгаар хайшал,—гэжэ агрегадай начальник хэр Ревенский гомдоно. Нээрээе хайшалагдаһан хонидые хара,а, тус бүридэнь 200—300 грамм оһо үлээжэрхинхэй. Гадна, хони үргэн дээгүүрхи, үбсүүнэй нооһайнаар хайшалагдажа абтаха йһан аад, баһал орхигдошоо. дэ ажаллажа байһан хүнүүдтэ хайша үгтөөгүй.

Хайшалагдаһан нооһон класс ссаараа наринаар илгагданагүй. мпотребсоюзай заготконторын складта тус колхоз нарибтар нооһон гэжэ ехэ нооһо тушааһан байгаа. Шалгажа үзэхэдэ, тэрэнэй хахадһаа үлүүнь нарин нооһон байба. Тиигэжэ энэ колхоз тушааһан килограмм нооһон бүридөө 8—9 түхэриг олзо доходоо алдажа байгаа бшуу.

«Гигант» колхоз (түрүүлэгшэнь Братеньков, зоотехнигынь Юрченко) 6800 гаран хониной нооһо хайшалха юм. Эндэ баһал ганса агрегат тодхогдонхой. Тиин агрегадтань дүршэл багатай хүнүүд ажаллана. Тракторист Иван Евдокимов 4 жэл удаагаар агрегадай начальнигаар хүдэлһэн юм. Мүнөө колхозой правлени тэрэниие ондоо ажалда ябуулаад, энэ ажал хэжэ үзөөгүй хүниие агрегадай начальнигаар томилоо. Тиигээд тэрэнь машинкануудайнгаа хутага хүсэд һайнаар тодхожо, хурсадажа шаданагүй. Энээнһээ боложо, хонидой нооһон муу шанартайгаар хайшалагдана.

Колхозой правлени хони хайшалагшадые халаадаар хангаагүй. Мүн хонидые барижа үгэхэ хүнүүд табигдаагүй. Хайшалагшад хонидоо өөһэдөө барижа, хайран сагаа миин барана.

Эндэ нооһо багсалха нэгэ пресс тодхогдохо ёһотой байһан юм. Теэд артелиин хүтэлбэрилэгшэд тэрэнээ нооһо хайшалжа байһан газарһаа холо, колхозой центртэ түхеэрхээр хараална.

Гадна, аймаг дотор зарим колхозууд хонидойнгоо нооһоной хүсэд хөөрөөгүй байхадань хайшална. Иимэ баримта XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо үзэгдэнхэй.

Нооһо хайшалалгын харюусалгатай үе болоод байхада, аймгүйсэдкомой дэргэдэхи хүдөө ажахын инспекци колхозуудта ямаршье туһаламжа үзүүлнэгүй. Мүн колхозуудаар нооһо хайшалалгын агрегадуудай муугаар ажаллажа байһые мэдэжэ байгаад, Гашейн РТС-эй хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд һанаа амар һууһаар. Эдэ дутагдалнуудые усадхахын тула аймагай партийна, советскэ органууд яаралтай хэмжээ абаха бэзэ гэжэ найдагдана.

Ц. Зандраев, Мухаршэбэрэй аймпотребсоюзай заготконторын директор.

Хонишодой оролдосото ажал

...риин аймагай Карл ...ксын нэрэмжэтэ кол...ой Подкулдача гэжэ ...гта ахалагша хони... Дансаран Балтата...ай эхэ хонидой отабайдаг. Энэ отарада ...шалтай хонишод ...брел Балтатарова, ...ик Базарова, Ригжит ...данова гэгшэд хү...нэ.

...нэ жэлдэ хонидой толгой олошоруул..., ашаг олзыень арьахын тула хонишод ...м оролдосотойгоор ...ллажа байна. Рес...ликын түрүү хони...ой уряае дэмжэһэн отарын хонишод эхэ хонин бүриһөө ... хурьга абаха, хо... бүриһөө 3 кило...м нооһо хайшалха ...а абаһан юм. Энэ ...лгоёо бэелүүлхын ... тэдэнэр июлиин 20 ...тор хонидоо ороондо ...улаад, жэлэй дүүрэ... 215 хэнзэ хурьга ...а гэжэ шиидэнхэй.

...үхэр Балтатаровай ... хэдэн жэлдэ кол...йнгоо хонин һүрэ... харууһалжа, баян ...элтэй болоо. Эндэ... хонишод зун, нама... үедэ хонидоо тарга...хын тула плангаяа ...р оролдодог. Хонидоо ...ыень һайн хүшэ ...лтай болгобол, ..., хабарай хагсуу ...эн, бэрхэшээлтэй ... ядаралгүй дабажа ...даха, хурьгадшье ...аар түлжэхэ, нооһо ехээр абтаха гэжэ ...эр мэдэдэг юм. Тии... энэ отарынхид ...рагша октябрь һа...а хойшо гансашье хони гарзалуулангүй, бүрин бүтэнөөр ондо оруулаа.

Январь һарын һүүл багаар хонидынь олоороо хурьгалжа эхилээ һэн. Энэ үедэ эгээл харюусалгатай саг ерэдэг юм. Үүрэй сайтар малай байрын сонхоор галай ялархань, һүниидөө хурьга, хониной байрын хоорондо фонарь бариһан хонишодой ябахань, һая гараһан хурьгадай ахир зааханаар маарахань дуулдажа байдаг бэлэй.

Хонидоо бэлшээридэ гаргаһанай һүүлээр хурьгадые байрадань үлөөжэ, һайнаар эдээлүүлнэ. Кормушкануудта һайхан зелёнко, үбһэн, орооһото тэжээл, дабһан гэхэ мэтэ саг үргэлжэ байлгагдана. Мүн ута тэбшэ соо ходо уһан байдаг. Байра соонь сэбэр. Колхозой зоотехник нүхэр П. Цыбенов тэндэ ходо ябажа, заабари зүбшэл үгэдэг юм.

— Мүнөө хурьгад томо болошонхой, эхэсэ өөһэдөө оложо хүхэнэ. Гадна, хурьгаа голодог, һү муутай хонид байдаг юм. Тиимэ хонидые нэгэ нэгээрнь барижа, хурьгыень хүхүүлжэ, ехэ сагаа барадаг һэмди. Оролдолгын ашаар тиимэ хониднай мүнөө өөһэдөө хурьгадаа хүхүүлдэг болоо. Наһатай болошоһон, хүсэ муутай хонид хурьгаяа садхаадаггүй. Тиигээд хурьгадынь муудажа эхилдэг. Тиимэ хонидые һайнаар эдеэлүүлхэ, хурьгадыень тэжээлээр хангаха шухала. Мүнөө хурьгадаа сэбэр агаарта, газаа байлганабди. — Хониднай хүхэ ногоо шэмхэлжэ, һайжаржа байна даа,— гэжэ энэ отарын хонишод хөөрэнэ.

Отарын хонишод жэл бүри өөһэдынгөө хүсөөр үбһэ тэжээл бэлдэжэ абадаг юм. Үнгэрһэн жэлдэ 100 гаран центнер үбһэ, 35 центнер зелёнко, һолоомо хуряажа абаһанай ашаар үбэл, хабараа тэжээлээр дутамаггүй үнгэргөө.

Хонидые уһаар дутаажа болохогүй. Уһаар дутаагүй хонид шадалаа гээдэггүй, нооһониинье һайн байдаг. Уһанай хомор үедэ Дансаран Балтатаров үдэшэ, үглөө бүри хонидоо худагһаа уһалдаг юм. Мүнөө хурьгашад Д. Балтатарова, Ц. Базарова, Р. Галданова гэгшэд тус тустаа 115 хурьга даажа абаад, бүрин бүтэнөөр түлжүүлжэ байнхай. Иигэжэ мүнөө дээрээ 100 эхэ хонин бүриһөө 96 хурьган абтаад байна. Саашадаа үшөө хэнзэ хурьгадые абаха юм.

Энэ отарын хонишод артелиингаа хонин һүрэгые олошоруулхын, ашаг олзыень дээшэлүүлхын зорилгоор абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллажа байна.

Даши Дугаров, 3-дахи комплексно бригадын тоо бүридхэгшэ.

Хонишод шэнэ мэргэжэл шудалба

...ухаршэбэрэй аймагай «Эрдэм» ...хозой дирекци искусственна ар...р хони үрэжүүлхэ семинар үн...эбэ. Семинарта хабаадалсаһан ахалагша хонишод шэнэ мэргэ...ые һайнаар шудалаа. Иигээд ...шод отара бүхэнэйнгөө хонидые өөһэдөө искусственна аргаар үрэжүүлхэ болобо.

Семинарые совхозой ахалагша зоотехник нүхэр Тугаринов, Улан-Удын гүрэнэй конюшниин зоотехник нүхэр Гачкарев гэгшэд хүтэлбэрилөө.

Ц. Бадлын.

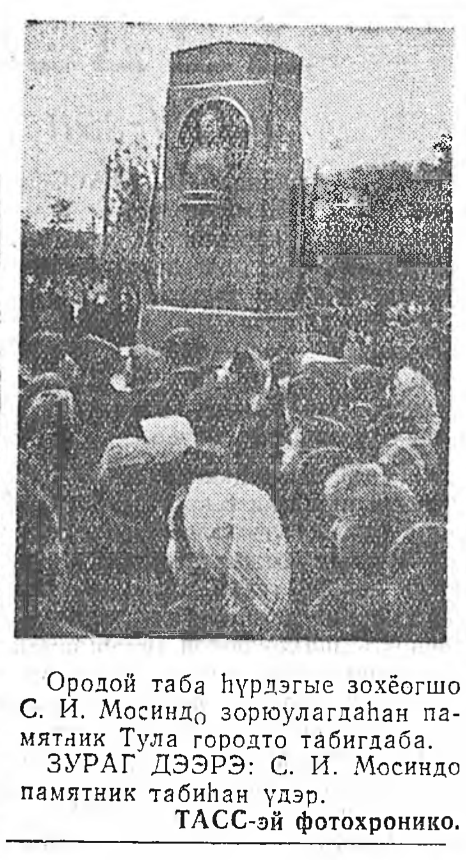

Ородой таба һүрдэгые зохёогшо С. И. Мосиндо зорюулагдаһан памятник Тула городто табигдаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: С. И. Мосиндо памятник табиһан үдэр.

ТАСС-эй фотохронико.

XX ПАРТСЪЕЗДЫН НЭРЭМЖЭТЭ КОЛХОЗДО

ТҮРҮҮ ҺААЛИШАН

Колхозой эрхим һаалишан Хандацу Цацаева жэлэй эхинһээ хойшо июниин хахад болотор үнеэн бүриһөө 950 литр һү һаагаад, колхоз соогоо түрүүлжэ ябана. Нүхэр Цацаева энэ жэлдэ нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 2400 литр һү һааха уялга абаа юм. Мүнөө энэ һаалишанай бүхы 14 үнеэниинь тугалланхай.

НООҺО ЕХЭЭР ХАЙШАЛБА

ВЛКСМ-эй гэшүүн нүхэр Бальжин Эрдынеевэй даажа байдаг түлгэ хонид һаяхан хайшалагдажа, толгой бүриһөөнь 3 килограмм нооһон абтаба. Түсэбэй ёһоор хамта 12 центнер нооһон хайшалагдаха аад, 16 центнер 50 килограмм нарибтар, нарин нооһон хайшалагдажа тушаагдаа. Нүхэр Эрдынеев хонидоо тобир тарганаар ондо оруулһанайнгаа ашаар иимэ амжалта туйлаба.

ХОНИШОДОЙ ЗҮБЛӨӨН

Мэнэ һаяхан тус колхоз дээрэ аймагай түрүү хонишодой зүблөөн болобо. Зүблөөндэ аймагай 130 хонишод хабаадалсаа. Тэдэнэр колхозой эхэ хонидой отарануудаар ябажа, түрүү хонишодойнь дүй дүршэлтэй танилсаһан байна. Зүблөөн дээрэ аймагай хонишодой 1953—58 онуудта хэһэн хүдэлмэриин дүнгүүд үргэнөөр харуулагдаа. Тэрэшэлэн түрүү хонишодой хэлэһэн үгэ плёнко дээрэ бэшэгдэжэ абтаа.

Г. Бадмаев.

Сэлэнгэ.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ" БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

Хэмжээ абтаба

Хэжэнгын аймагай «Победа» колхозой комплексно бригадын бригадир нүхэр Бимбаев ажалдаа хойрогоор хандана гэжэ манай редакцида хүдөө бэшэгшэд мэдээсэһэн байгаа.

Энэ бэшэг шалгаад, хэмжээ абахынь тула Хэжэнгын аймсоведэй гүйсэдкомдо эльгээгдээ һэн.

Бэшэг соо хэлэгдэһэн баримтанууд шалгалтаар тодороо. Комплексно бригадын бригадир нүхэр Бимбаевай хүдэлмэри «Победа» колхозой правлениин заседани дээрэ зүбшэн хэлсэгдэжэ, ажалдаа бии байһан дутагдалнуудаа усадхахыень нүхэр Бимбаевта дурадхагдаа гэжэ манай редакцида Хэжэнгын аймсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр Содномов мэдээсэбэ.

„Алтанай саанаһаа гуулин"

Иимэ гаршагтай бэшэг манай газетын «Мархайн аша Тархай» толилһон байгаа. Иволгын аймаг дотор бурят хэлэн дээрэ гаргагдаһан номууд муугаар тараагдана, мүн ном тарааха хэрэгтэ хэншье анхаралаа табинагүй гэжэ тэрэ бэшэг соо хэлэгдэһэн байгаа.

КПСС-эй Иволгын айкомой секретарь нүхэр Поздняковой манай редакцида мэдээсэһэнэй ёһоор, энэ бэшэг КПСС-эй Иволгын айкомой бюро дээрэ зүбшэн хэлсэгдээ.

Мүнөө бурят номууд Оронгын, Иволгын сельпонуудай магазинуудта абаашагдажа, ажалшадта наймаалагдадаг болоо.

Ном наймаалга аймпотребсоюзай зүгһөө хинагдажа байха болобо.

„Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни"

Иимэ гаршагтайгаар уран зохёолшо Гунга Чимитовэй хоёрдохи ном хэблэгдэн гараба. Энэ нүхэрэймнай «Манай колхозой үхибүүд» гэжэ багашуулда зорюулагдаһан шүлэгүүдэйнь бишыхан суглуулбари урдань гараһан юм. Харин «Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни» гэжэ номынь һураггүй һонирхолтой, темээрээ баян байна. Суглуулбари дотор оруулагдаһан зохёолнууд—шүлэгүүд, инаг дуранай лирикэ, дуунууд, ёгто шүлэгүүд гэхэ мэтэ бүлэг бүлэгүүд болгогдон хубааранхай. Гунга Чимитовэй эдэ шүлэг, дуунууд тухай хэлэбэл, иимэ байна.

«Дуумни» гэһэн шүлэгөөр номой түрүүшын нюур нээгдэнэ. Энээн соо түрэл Бурят ороноо, Түгэлэ һайһан нютагаа удха дүүрэн үгэнүүдээр, уран гоё найруулгаар магтан дуулана. Тэрээнһээ гадна, шүлэг дотороо ажабайдалые онсо шадабаритайгаар зураглан бэшэнхэй. Энэнь ехэ һайн.

Шэниисэ тарьянай туяан дор ургааб,
Шиигтэй газараар гүйгөөб нюсэгэн хүлөөрөө.
Бургааһан эмниг моришье һургааб,
Бороогой уһашье урадхуулааб нүхэдөөрөө.

«Үдэшэлэн» гэһэн шүлэг соо залуу ажалша малша бүлын шэнэ байдал иимэ мүрнүүдһээ элирнэ:

Угаа һаруул лэ — наранай сэлмэг үдэртэл
Уужам таһалгада электрын гэрэл—эзэн.
(Үни мартагдаал хуушан байдалай үлэгдэл:
Уняартай гэр, өөхэн дэнгэй бүрэлзөөн).
Зургаан дабхартай номой таг ханадань—
Зузаан зузаан номууд тэндэ ябтатай.
Багша Ленин портрет дээрэһээ харана
Байха гээд лэ ядалдаһан Бэлигты.
«Мал ажал» гэһэн эрдэмэй ном дэлгэнхэй
Эжынь үнинэй уншан һууна аниргүй...

(21-дэхи нюур).

Уран зохёолшо түрэл Бурят нютагаа, танил тала зоноо, хүгжэн һалбарһан колхозоо магтажа, яһала олон шүлэгүүдые бэшэһэниинь һайшаалтай. Эдээн соо дүрбэн бадагһаа бүридэһэн «Нютагаа һананхайб» гэжэ шүлэг онсо илгарна.

КПСС-эй ЦК-гэй сентябрьска Пленумһээ хойшо хүдөө нютаг — колхозуудай эрид хүгжэжэ эхилһые «Эжын бэлэг» гэжэ шүлэг соо элихэнээр харанабди:

«...Артелиимнай түрүүлэгшээр Агроном хүбүүн оронхой.
Хүндэ һэн тэрээндэ түрүүшээр, Хүнгэн мүнөө болонхой.
Эмхи журам тогтоогдожо, Эршэтэй ажал ябанхай.
Эбдэрхэй движок заһагдажа, Электричество яларанхай»

(49-дэхи нюур).

Тус номой түрүүшын бүлэг соо «Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни», «Иимэ ябаһайб», «Хабарнай дуулана», «Амаршалга», «Хюруу», «Украин басаганда», «Бэлэг», «Пушкинда», «Микрофоной дэргэдэ», «Боохоной зураглал» гэхэ мэтэ шүлэгүүд яһала болохотой, һайн зохёол болоо гэхээр.

Тиигэбэ ябабашье, тус бүлэг соо уран найруулгатай, образно болоогүй, ёһотой һайнаар, нарин нягтаар мүлигдөөгүй шүлэгүүдэй оролсоһониинь гэмшэлтэй. Минии һанахада, «Түрүүшын тарьяа—гүрэндөө», «Будамшуу», «Ажалай дуунууд зэдэлнэ», «Улаан-Үдэ», «Нютагни», «Бурят үбгэнэй баяр» болон «Мэргэжэл тухай бадагуудые» һайн шүлэгүүд болоо гэхын аргагүй. Харин зарим ушарта шүлэглэһэн прозо, үгышье һаа—уряа лозунг, юрэ хөөрэһэн мэдүүлэл болошоно.

Жэшээлэн хэлэбэл, зургаан бадагһаа бүридэһэн «Түрүүшын тарьяа —гүрэндөө» гэжэ шүлэгынь бадаг бүриингөө түгэсхэлдэ «Түрүүшын тарьяа—гүрэндөө» гэһэн уряатай. Энэ шүлэг хараад үзэгты. Ямар бэ:

Тала хээрэмнай нэмжээрэн долгилно:
Тарьян лэ, тарьян бүхыдөө.
Томо колосууд мэндэшэлэн дохино:
— Түрүүшын тарьяа—гүрэндөө!
Колхозой агроном үзэбэ тарьягаа:
— Хуряахаар болоо үглөөндөө!
Түрүүлэгшын шарай һаруултан ялайгаа.
— Түрүүшын тарьяа—гүрэндөө!
Комбайнууд һубарин эхилбэл хуряалгаа—
Колхозойм поли үргэн даа!
Тугуудайнь торгонһоо үгэнүүд уряалаа:
«Түрүүшын тарьяа—гүрэндөө!»
Гансаханш орооһо гээхэгүй хэлсээтэй —
Гамнаха хоёр нюдэндөөл...
Түүхэтэ зорилго бултанда мэдээтэй:
—Түрүүшын тарьяа гүрэндөө!
Электрээр залуушуул орооһо сэбэрлээл
Эсэнгүй ток дээр һүниндөө —
Үглөөгүүр эртэлэн абаашаха юм гээл
Түрүүшын тарьяа — гүрэндөө.
Талын харгыгаар заготзерно шэглэн,
Тарьянай машина гүйлгэлдөө...
Түрэл колхозни тушаабал даа эхилэн,
Түрүүшын тарьяа — гүрэндөө.

Энэнэй удхань һайншье һаа, шэнэ эрилтын ёһоор шэбшэн бэшэгдэһэн шүлэг болоогүй гэхээр байна.

Мүн «Мэргэжэл тухай бадагууд» бишыхан бадагуудһаа бүрилдэбэшье, ёһоор шүлэг баһал болоогүй.

«Эрэ хүн үнеэ һааба гээд,
Энеэлдэдэг саг мартагдаа.
Эхэ орондоо аша туһатай
Энэ ажал магтагдаа» гэнхаар

ямар нэгэн сюжет болгон, образ зохёон харуулаа һаа, дээрэ бэшэ аал?! Энэ «Мэргэжэл тухай бадагууд» эхинһээ абаад, һүүл хүрэтэрөө юрын хөөрөөн болошоо.

Номой хоёрдохи бүлэг соохи «Инаг дуранай аялга» гэһэн лирическэ шүлэгүүдэй цикл — найман шүлэгһөө бүрилдэнэ. Бишыхан бадагуудтайшье һаа, сэдьхэл зүрхэндэ хадуугдамаар, һонирхолтой зохёолнууд болоо гэжэ баясахаар юм. Минии һанахада, «Огторгойн хүшэгын» гээд эхилһэн нэрэгүй шүлэг илангаяа зохид шэнги.

Гурбадахи ехэ бүлэгынь «Дуунууд» болоно. Дуу бэшэхэ гээшэ хүшэрхэн хэрэг бэзэ. Поэт бүхэн дуу бэшэдэг гэхэ болоо һаа, эндүүтэй. Тиигэбэ ябабашье, Гунга Чимитов бурят дуунай арадай аялгааршье, өөрын өөрсэ оньһон аргааршье тоб гэмэ тодо хурса үгэнүүдтэй, тон һайн удхатай дуу зохёоһон байна.

Түбхын түрүүндэ «Түрэл Бурят-Монголнай», «Харгын дуун», «Комбайнернай баяртай», «Зэһээтэйл, уяатайл сэргэдэм», «Этигэнэб шамдаа», «Инагни хүлеэнхэйл», «Үдэшэлгын дуун» гэдэгүүд илангаяа һонирхолтой, шэнэ ёһоной дуунууд болонхой гээшэ ха.

«Комбайнернай баяртай» гэһэн дуун эхинһээ һүүл хүрэтэрөө зохидхон, тэгшэхэн үе үетэй, шэхэндэ зохидоор соностоно:

Колхозоймнай тарьян эдеэшээл даа,
Колосхон залаагаа дэлгэн байна.
Комбайнер хүбүүмнай зэһэнхэйл даа,
Хуряалгаа эхилхээр бэлэн байна.

(100-дахи нюур).

Тиихэдэ арадай дуунай аялгаар бэшэгдэһэн «Түсэбөө дүүргээд суурхуулаа» гэһэн дуун тон зохидхон, һонорхон дуун болоо.

Тохомтойхон моримни
Толгойн харгы тооһотуулаа.
Түрэл инаг нүхэрни
Түсэбөө дүүргээд суурхуулаа.
Эмээлтэйхэн моримни
Эрьеын харгы тооһотуулаа.
Эжэл инаг нүхэрни
Эрхимээр ажаллаад суурхуулаа.
Боожотойхон моримни
Боориин харгы тооһотуулаа.
Болзортойхон нүхэрни
Бэрхээр ажаллаад суурхуулаа.

(91-дэхи нюур).

Гунга Чимитов өөрсэ янзын һонирхолтой сюжедтэй басни бэшэжэ, бурят-монгол литературадаа энэ жанрын саашадаа улам урагшатайгаар хүгжэхэ харгы харуулба. Яахадааб гэхэдэ, манай зарим ахамад уран зохёолшоднай гушаад онуудай үеэр гэмгүй һайн ёгто шүлэгүүдһээ гадна, поэмэшье бэшэһэн байха. Теэд һүүлэй үедэ нэгэшье ёгто шүлэг, басниинуудые бэшэхыень хараагүй шахуу байнабди.

Тиимэһээ Гунга Чимитовэй «Табан хурган», «Календарь час хоёр», «Хэрэлдээн», «Эрбээхэй гал хоёр», «Турлааг», «Түлеэн пеэшэн хоёр», «Поршоонхо», «Һарьһан эрбээхэй», «Шарга тэргэ хоёр» гэжэ ёгто шүлэгүүд удхашанарайнгаа, уран найруулгынгаа талаар яһала хурса зохёолнууд болоо.

Жэшээлэн хэлэбэл, арад зоной дунда хэлсэгдэдэг домогые үндэһэ болгон зохёогдоһон «Турлааг» гэжэ ёгто шүлэг богонишье һаа, бараг басни гэжэ тоолохоор:

Хара Турлаагай умдан
Халуунда ехээр хүрэбэл ха.
Элин ниидэжэ, нуурай
Эрьедэ ерэжэ һуубал ха
Нуур соогуур
Нугаһад, галууд
Холуур ойгуур
Хогирон тамарнад.
Шуран бэрхээр тамаржа ябатараа
Шунгаад үгы болошоно.
Удаан үгы байтараа
Уһанай нюруу дээр гараад орхино.
Эрьедэ һууһан Турлааг гэнтэ:
— Эдээнһээ юугээрээ дутаабиб! —гээд,
Урагшаа сээжэ хүлхылгэн,
Уһанда ороһон аад, гараагүй гээ.
Турлаагтал адляар аашалдаг зон
Тушаалдадаг бэшэ аал али олон?

(126-дахи нюур).

«Табан хурган» гэжэ басни соо хүнэй табан хурганай арсалдаан тухай ехэ зохидоор хэлэгдэнэ. Энэ зохёолой удха, маяг һайнаар тааранхай.

**

Гунга Чимитов багашуулда зорюулжа яһала һайн шүлэгүүдые бэшэһэн байха. Гэхэ зуура, энэ ном соогоо, юундэшьеб, багашуулдаа гэжэ нэгэшье шэнэ шүлэг бэшээгүй, харин түрүүшынгээ номһоо нэгэ хуушан шүлэгые оруулжархёо. Юундэ тиигээ гээшэб? Таагүйл ха.

«Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни» гэжэ номой уран найруулгын онол оншо тушаа хэдэн үгэ хэлэхэ хүсэлэн бии. Юундэб гэхэдэ, поэдэй олонхи шүлэг, дуунуудынь образноор, уран гоёор, тэрэ мүртөө богонишогоор бэшэгдэнхэй. Тиихэдэ бурят шүлэг зохёолгын заншаһан гурим—толгой холболго зохидоор хэрэглэгдээ. Мүн шүлэгэй мүрнүүдэй рифмэ эли тодоор, хүгжэм шэнгеэр соностоно. «Дуумни» гэжэ шүлэгэй нэгэ бадаг абаад харуулая:

Түгэным талада ажал дээр, зон соо,
Түрөөлши, дуумни, дэгжээлши, ургаалши.
Жэгүүрээ хүсэжэ, хаанашье огсомоор
Жэргэхээр бэежээд, ниидэн гараалши.

Энээндэнь толгой холболгошье, рифмэшье бии. Уншахада ульгам, сээжэлдэхэдэ һонор байна.

Мүн Маяковскиинхидал адляар табсантуулан зохёоһон «Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни» гэжэ шүлэгтэнь дотор рифмэ баһа бии.

Ёгто шүлэгүүд соо амитадай хөөрэлдөөн (олонхи ушарта диалог) хурсаар, заримдаа бүри энеэдэ хүрэмөөр зураглан харуулагдана.

Гэбэшье, зарим зохёол соонь үгэ найруулгын дутагдал хаа яа дайралдана. Жэшээнь, абтаһан зарим ород үгэ юухэ юухэгүй бүтүү бурядшалагдан, хэлэ бэшэгэй дүримдэ «замбаа» худхаад, уншагшадые тээлмэрдүүлнэ. Хосиилхо, хоолос, сашай гэнхаар, косилка, колос, шоссе гээд бэшэхэдэ яанаб?

Тэрээнһээ гадна, нүхэр Чимитов дуунууд соогоо толгой холболгые заримдаа тооногүй, тиигээд тэрэнь шэхэндэ хажараар соностоно.

Зааданал, зааданал сэргэдэмни
Зээрдэхэн моримни.
Одоошье аалидаа сээжэдэм
Дурлаһан зүрхэмни.

Юрэнхы дээрэнь абажа хэлэбэл, «Сэлгеэ сагаан Түгэнэмни» гэжэ ном бурят-монгол уран зохёолой дунда һайхан сэсэг шэнгеэр һалбархань сохомтой. Мүн Москвада болохо манай искусствын, уран зохёолой декадада зорюулагдаха бэлэгүүдэй нэгэн болохо бэзэ.

А. МАНГАТХАНОВ.

бүтээгдэбэ

Синьхуа агентствын июниин 17-до Пекинһээ дамжуулһанай ёһоор, Ляонин провинциин (Зүүн-Хойто Хитад) хүдөө ажахын машина бүтээдэг Линшаньска завод «Хунци-80» маркын түрүүшын гусенична томо трактор бүтээжэ гаргаа. Энэ трактор 80 мориной хүсэтэй юм. Табан анзаһатай плуг шагтагалаад ябахадаа энэ трактор нэгэ час соо 0,8 гектар шэнэ газар хахалжа шадаха байна.

Линшаньска хүдөө ажахын машина бүтээлгын заводойхид эдэ тракторнуудые олоор гаргаха, 100 мориной хүсэтэй шэнэ трактор туршажа үзэхэ бэлэдхэл хэжэ байна.

Социалистическэ оронуудай харилсаа холбооной эли тодо жэшээ

Венгриин Тиссапальконья городто (Боршод область) баригдажа байһан химическэ комбинадта Румыниһаа газопроводоор дамжуулан абтаһан метан гэжэ (газар доороһоо гарадаг) газ гол шухала түүхэй эдынь болгон хэрэглэгдэхэ юм. Газопровод хамта дээрээ 333 километр утатай. Тэрэнэй 133 километрынь Венгриин газар дээгүүр гараха юм. Иимэ ута газопровод Венгридэ анха түрүүнээ баригдажа байна. Мүнөө үедэ газопроводой Венгриин газар дээрэхи участогай барилга дүүрэхэ дүтэлөө. Советскэ Союзһаа Венгриин абаһан. газар малтадаг бүтээсэ ехэтэй машинанууд газопровод барилгада хэрэглэгдэнэ. Газопровод мүнөө жэлдэ ашаглалгада үгтэхэ юм.

Болгарида шэнэ гидроузел баригдаба

Болгариин урда талын хубида Зүүн Родопой хадануудта ороной тон томо гидротехническэ барилгануудай нэгэн болоһо «Студен кладенец» гидроузелай нээлгэ баярай оршон байдалда болоо.

Болгариин Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Антон Югов, гүрэнэй, партийна, ниитын бусад ажал-ябуулагшад, СССР-һээ Болгарида байдаг элшэн сайд Ю. К. Приходов баярай ёһолол дээрэ байлсаа. Шэнэ гидроузел барилга болон тэрэнэй удха шанар тухай Электрификациин, уһанай ажахын министр Кимон Георгиев элидхэл хэбэ. Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо Дамянов үгэ хэлээ.

«Студен кладенец» гэжэ гидроузел баригшад бэрхэтэй хэсүү эрхэ байдалда 338 метр утатай, 72,5 метр үндэртэй хаалта барижа, хадын голой һабые хаагаа, тиигэжэ Зүүн Родопто 29 километр утатай түрүүшын водохранилищи байгуулба. Эндэ 60.000 киловатт хүсэтэй «Студен кладенец» гэжэ гидроэлектростанци баригдаа.

Германиин Демократическа Республика. Ризадэхи булад хайлуулгын, булад прокадай заводой хүдэлмэришэд Германиин Нэгэдэмэл социалистическэ партиин V съездые ажалай шэнэ амжалтаар угтахын түлөө бэлэдхэл хэжэ байнхай. Июльдэ съездын нээгдэхэ үдэр хүрэтэр түсэбһөө гадуур 3.000 тонно булад хайлуулха гэһэн уялга тэдэнэр абаа. Зураг дээрэ: шудхалгын цех соо.

Центральбильдын фото.

АЙМАГАЙ ГАЗЕТЭНҮҮДЭЙ ХУУДАҺАНУУДҺАА

ХАБ ЗАГАҺАНАЙ ТОҺО ЕХЭЭР ТУШААБА

Хаб загаһа агналгын сезон амжалтатайгаар дүүрээд, загаһа барилгын бригаданууд

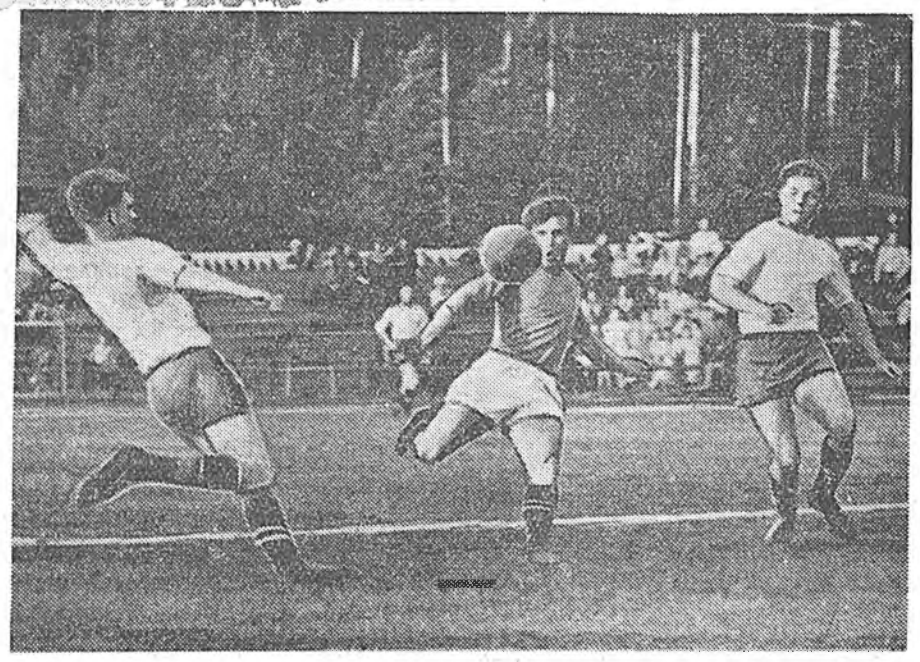

Июниин 18-да БМАССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ «Б» классай командануудай дундаһаа футболоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөнэй ээлжээтэ уулзалга болоо.

Энэ үдэр Улан-Удын «Локомотив» бүлгэмэй команда Комсомольск-на-Амуре городой «Локомотивай» командатай наадаа. Нааданай түрүүшын хахадта Улан-Удын футболистнар эрид шууд добтолгонуудые хээ. Тиин нааданай 20 минутын үнгэрөөд байхада айлшадай ворота руу түрүүшын бүмбэгэ сохин оруулаад, манайхин тоо нээбэ.

Мүрысөөнэй хоёрдохи хахадта айлшад хэды оролдобошье, амжалта туйлажа шадабагүй.

Энэ мүрысөөнэй удаа Улан-Удын футболистнар 8 очкотой боложо, турнирта 12-дохи һуури эзэлжэ ябана.

А. Игумнов.

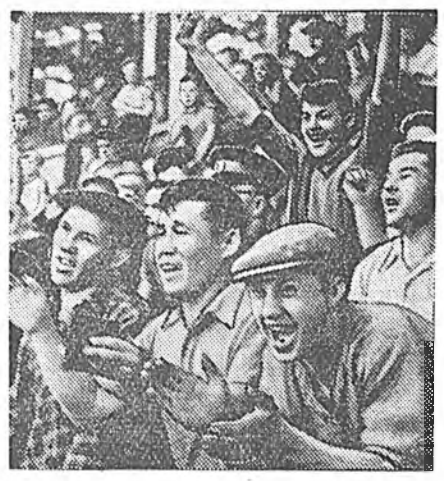

Зураг дээрэ: 1. Тулалдаанай үе. 2. Харагшадай баяр.

Л. Хайдуровай фото.

Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо

НООҺО ТУШААЖА ЭХИЛБЭ

Энэ жэлдэ отара бүхэнэй хонид тобир тарган оңдо ороо. Тамир шадал һайнтай хонидой нооһон эртэ хөөрэжэ, колхоз дотор нооһо хайшалалга эхилэнхэй. Мүнөө эндэ электрохайшалалгын агрегат хүдэлмэрилжэ байна. Хайшалагдаһан нооһон тэрэ дороо шанарай талаар илгагдаад, гүрэндэ тушаагдана. Колхоз түрүүшын арбаад центнер нооһо гүрэндөө тушааба.

КОЛХОЗОЙ БАРИЛГА

Колхозой барилгашад Булам нютагта гахайн томохон байра барижа дүүргэхэ дүтэлөө. Энэ байрадань 130 толгой гахай байха юм. Мүн тэрэшэлэн фермэнүүдтэ нилээд олон барилганууд хэгдэхээр хараалагдана. Малай фермэ дээрэ энэ жэлдэ 25 мориной хүсэтэй локомобиль тодхогдожо, ажал ехэтэй хүдэлмэри механизацилагдаха юм.

26 ЖЭЛЭЙ ТУРШАДА ҺААЛИШАНААР

Цыремжит Даруева хорин зургаадахи жэлээ һаалишанаар хүдэлмэрилжэ байна. Энэ түрүү һаалишан баялиг дүй дүршэлөө хэрэглэн, һү һаалгаяа жэл ерэхэ тудам дээшэлүүлнэ. Энэ жэлэй үнгэрһэн 5 һарын туршада нүхэр Даруева үнеэн бүриһөө 1613 литр һү һаагаа.

Цыремжит Даруева өөрынгөө дүй дүршэлдэ залуу һаалишадые дуратайгаар һургана.

ВЕЛОСИПЕД ШҮҮБЭ

Мүнгэ-эдэй лотерейн шүүбэритэ таблицаар колхозой 15 гэшүүдтэ шүүбэринүүд тудаба. Тэрэ тоодо Гарма Батажапов 642 түхэригэй велосипед шүүгээ.

К. Жалсараев.

Хори.

Экскурсантнууд Москва мордобо

Июниин 17-ной үдэр манай республикын колхозууд, совхозуудай 27 түлөөлэгшэд Хүдөө ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ Москва экскурсяар мордобо. Тэдэнэй дунда Иволгын аймагай Лазогой нэрэмжэтэ колхозой луговод П. И. Москвитин, Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ Г. Б. Цыденов, Курумканай аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой партийна организациин секретарь Э. Б. Будаев, Кударын аймагай «Путь Октября» колхозой комбайнер С. С. Максимов, Бичурын аймагай Ждановай нэрэмжэтэ колхозой комплексно бригадын бригадир Р. Д. Новокрещенных болон бусад бии.

В. Шнайдер.

ХҮХЫ

(Натуралистын тэмдэглэл)

Нэгэтэ зун Найдан үбгэнтэй дабирхай нэрэхэ хүсэлэнтэй үйһэ суглуулжа, сар тэргээр ябажа ябабабди. Тиин нэгэ голой шугын захада үбһэнэй эбдэрхэй хорёо дайралдаба. Тэрэнэй бүтэн ханын һургааг дээрэ үлпэгэр боро 2—3 шубуудай һуухыень харажархибаб.

— Тэрэ, тэрэ, ямар шубууд гээшэб?—гэжэ Найдан үбгэнһөө асууһаар байтарни, жэжэхэн һаарал шубуухан ниидэжэ ерээд, бэеһээ холо томо тэдэ үлпэгэр боронуудай нэгэндэ амандаа зуужа асарһан юумэеэ үгэжэрхибэ.

— Хүхыи дальбараа!— гэжэ хэзээни һүүлдэ Найдан үбгэн манда харюусаа һэн...

Энэ сэлмэг нарата үдэр, зунай элдин һайхан сагые магтан дуулаһандал, хоигёо дуутай хүхынүүд холо ойро ээлжээлэн донгодожо, ой тайгые зэдэлүүлжэ байгаа бэлэй. Иимэл хадань,

«Шэлын модоной оройдо
Шэнхиндэг ямар хүхы гээшэб?»—

гэжэ бурят арадай дууладагынь дэмы бэшэ байгаа ха гэжэ бодоо бэлэйб.

Юрэ хүхы тухай хэлэбэл, тэрэ ёһотойл дууша шубуун байһан туладаа гансал энэ «ажалаараа» дашуураад, дальбараагаашье дэгжээхэ зай забдагүй ябадаг ха. Байгал шадарай нютагуудта хүхы шубуун майн 20-доор бии болоод, зунай тэн хүрэтэр үдэр һүнигүй үргэлжэ тооной донгододог юм.

Эдэ һонирхолтой шубууд дальбараануудаа дэгжээдэгшьегүй һаа, хородоггүй, жэл бүхэндэ олошоржол байдаг. Ушарынь, хүхынүүд жэжэхэн шубуудай уурхай соо үндэгэлжэ, тэдэндэ дальбараагаа тэжээлгэжэ ехэ болгуулдаг заншалтай юм. Хүхын дальбараа томо байһан туладаа жэжэ шубуунай дальбараануудые газаашалжа хаяад, эхэдэнь бэеэ тэжээлгэдэг байна.

Гэбэшье, хүхы шубуун арадай ажахыда туһатай шубуудай нэгэн болоно. Яахадааб гэхэдэ, хүхы бусад шубуудай эдидэггүй үһэтэй төөлүүр гэжэ хорхойнуудые олоор үгы хэжэ, модо ургамалнуудай хоротониие усадхадаг байна.

Д. Жапхандаев.

ХИЛЫН СААНАҺАА

КПЧ-гэй XI съезд

ПРАГА, июниин 18. **(ТАСС-эй тусхай корр).** Чехословакиин Коммунистическэ партиин XI съездын үсэгэлдэрэй заседани дээрэ А. Новотнын элидхэл хэһэнэй һүүлээр, КПЧ-гэй Центральна шалгалтын комиссиин ажал-ябуулга тухай ЦРК-гэй түрүүлэгшэ И. Штетка элидхэл хээ. Удаань элидхэлнүүд тушаа үгэ хэлэлгэ болоо.

КПЧ-гэй Кошицка областной комитедэй нэгэдэхи секретарь Э. Хлебек түрүүлжэ үгэ хэлээ. Областиингоо ажахын амжалтатайгаар хүгжэжэ байһан тухай, хүдөө ажахын үйлэдбэриие дээшэлүүлхэ, промышленность, шахта болон түмэр замай транспортын хүдэлмэри һайжаруулха талаар абтажа байһан хэмжээнүүд тухай тэрэ хэлээ. Центральна Комитедые тойрон нягтаар жагсаһан областной партийна организаци Чехословакида социализм байгуулха талаар урдаа табигдажа байһан зорилгонуудые амжалтатайгаар дүүргэхэ гэжэ этигэн найдажа байһанаа үгэ хэлэгшэ баталан мэдүүлээ.

Нүүрһэ бүри ехээр малтан абадаг болохын түлөө горнягуудай хэжэ байһан тэмсэл тухай, тэдэнэй дунда дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөн, уралан нарижуулагшадай үүсхэл эдэбхи, тэрээнһээ уламжалан ажалай бүтээсын дээшэлжэ байһан тухай Кладненскэ шахтануудай директор И. Одварка хөөрэһэн байна.

КПЧ-гэй Прешовско обкомой нэгэдэхи секретарь В. Юилак һүүлэй жэлнүүдтэ область дотороо ехэ хубилалтын болоһон тухай хэлэһэн байна. Гэбэшье, хүдөө тосхонуудые социалистическэ ёһоор шэнэдхэн байгуулхын тулада үшөө ехээр оролдолго гаргаха болонобди гэжэ тэрэ хэлээ. Партиин гэшүүд болон кандидадуудай дунда соёл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэри шангадхаха шухала гэжэ үгэ хэлэгшэ тэмдэглээ.

Удаань Чехословакиин социалистическэ партиин зүгһөө Э. Шлехта амаршалгын үгэ хэлэхэдээ, социализм байгуулха хэрэгтэ социалистическэ парти өөрынгөө хубитые саашадаа оруулалсаха гэжэ съездые найдуулаа.

Чехословакиин арадай партиин түрүүлэгшэ П. Плойгар, Словакиин һэргэн хүгжэлгын партиин түрүүлэгшэ И. Кисели, Словакиин эрхэ сүлөөгэй партиин түрүүлэгшэ М. Жакович гэгшэд съезд дээрэ амаршалгын үгэнүүдые хэлээ.

ПРАГА, июниин 19. **(ТАСС-эй тусхай корр).** Мүнөөдэрэй үглөөнэй заседаниин эхилхэдэ, Чехословакиин Коммунистическэ партиин XI съезддэ США-гэй коммунистическэ партиин эльгээһэн амаршалгын телеграмма уншагдаа. Съезддэ уригдаһан түлөөлэгшэдынь ерэжэ шадаагүй. Юуб гэхэдэ, Америкын засагаархид тэдэндэ паспорт үгэхэһөө арсаһан байна.

КПЧ-гэй ЦК-гэй, КПЧ-гэй Центральна шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ саашадаа үргэлжэлүүлэгдэбэ. КПЧ-гэй Прагын горкомой нэгэдэхи секретарь А. Крчек үгэ хэлээ. Ниислэл хотымнай партийна организаци бата нэгэдэлтэйгээр, нягта жагсаалтайгаар КПЧ-гэй XI съездые угтаба. Хүдэлмэришэн анги ажалай ехэ амжалта туйлажа, съездые угтаа гэжэ А. Крчек хэлээ. Тоосоото элидхэлэй тезисүүдые съездын урда тээ зүбшэн хэлсэлгын болохододо, партиин бэелүүлдэг политика ажалшадай зүгһөө дэмжэгдэһэн. һайшаагдаһан байна гэжэ үгэ хэлэгшэ заагаа. Ниислэл хотын партийна организациин хүдэлмэри тухай хэлэхэ зуураа, соёл сурталай хүдэлмэри һайжаруулха, марксистско-ленинскэ һургаалай арюун нангин байхын түлөө тэмсэл хэхэ шухала гэжэ тэрэ хэлээ.

Съездын делегат, Луже тосхоной (Пардубицка область) хүдөө ажахын нэгэдэмэл кооперативай гэшүүн М. Вензарова хүдөө ажахын үйлэдбэриие хүгжөөхэ талаар туйлаһан амжалтанууд, нютагай партийна организациин хүдэлмэри тухай хэлэһэн байна.

КПЧ-гэй Вимперк городой хүдөөгэй райкомой секретарь К. Тондр, Пльзендэхи Ленинэй нэрэмжэтэ заводой хүдэлмэришэн Р. Сазама, Остравинско-Карвинска нүүрһэнэй бассейнэй шахтёр В. Крейчи гэгшэд мүн лэ үгэ хэлээ.

Удаань альга ташалгаар угтагдан пионернүүд зал соо орожо ерээ. Тэдэнэр съезддэ хабаадагшадые амаршалха зуураа, һайнаар һуража, зоригтой хүнүүд, Эхэ оронойнгоо эрхим хүбүүд болохобди гэжэ партиие найдуулаа.

Забһарлалгын һүүлээр КПСС-эй делегациин хүтэлбэрилэгшэ, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, секретарь А. И. Кириченкодэ үгэ үгтөө. Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин хүндэлэлдэ зорюулагдан зал соо нэрьемэ удаан оваци болоо.

Чехословакиин Коммунистическэ партиин XI съезддэ КПСС-эй ЦК-гэй эльгээһэн амаршалгые нүхэр А. И. Кириченко үгынгөө түгэсхэлдэ уншаба.

Нүхэр Кириченкын үгэ хэлэхэдэ, КПСС-эй ЦК-гэй амаршалгые уншахадань делегадууд болон айлшад тэрэниие анхаралтайгаар шагнаа, Советскэ Союзай Коммунистическэ партиин, советскэ арадай, чехословацко-советскэ хани барисаанай хүндэлэлдэ зорюулагдаһан альга ташалган оло дахин болоо.

Прага городые толгойлогшо А. Свобода удаань үгэ хэлээ. Национальна фронтын комитедүүдэй ажал-ябуулга тухай, Чехословакиин ниислэл хотын ажахын хүгжэлтэ тухай тэрэ хэлэһэн байна.

Үглөөнэй заседаниин хаагдахын урда тээ Мостинска нүүрһэнэй бассейнын директор Ф. Пенц үгэ хэлээ.

Даниин правительствода СССР-эй правительствын хэһэн буруушаалга

СССР-эй Гадаадын Хэрэгүүдэй Министр А. А. Громыко Даниһаа Москвада байдаг элшэн сайд А. Мерк гэгшые июниин 19-дэ СССР-эй МИД-тэ урижа, тэрээндэ иимэ мэдүүлгэ хэһэн байна:

Июниин 17-до Копенгагендахи СССР-эй посольствын байшангай үмэнэ хорото ааша гаргагшад, хулиганууд сугларжа, Советскэ Союзда эсэргүү харша демонстраци эмхидхээ. Демонстрациин боложо байха үедэ тэрээндэ хабаадагшад Советскэ Союзда, Копенгагендахи СССР-эй посольстводо харша, тэдэниие дайраһан үгэ хүүр хашхаралдаа. Тэрэ байтагай Даниин засагаархидай болон полициин зүгһөө ямаршье хэмжээ абтаагүй байһые һамбаашалан, бүри муухай ааша гаргажа, посольствын байшангай сонхын шэлнүүдые тэһэ сохёо.

Советскэ посольстводо эсэргүү иимэ харата муухай ябадалай бэлэдхэгдэжэ байһые Даниин засагаархид сохом мэдэһэн байха. Юуб гэхэдэ, иимэ муухай ааша гаргаха ябадалай бэлэдхэгдэжэ байһан тухай Даниин олон газетэнүүд мэдээсэлнүүдые урда тээнь толилһон байгаа. Посольствын байшангай үмэнэ һэжэг түрэхөөр бүлэг хүнүүдэй сугларжа байһан тухай, иимэ хорото муухай ябуулгын посольстводо эсэргүүгээр хэгдэхээр бэлэдхэгдэжэ байһан тухай советскэ посольство Даниин гадаадын хэрэгүүдэй министерстводо тэрэ дарыдань телефоноор мэдээсэһэн байха юм. Посольствын байшан шадар ерэһэн полициинхид демонстрантнуудай хорото аашануудта эсэргүү хэмжээ абаагүй, харин тэдэниие тухираа гэжэ мүн лэ тэмдэглэхээр байна.

Тиимэ болохолоороо, Даниин засагаархид Советскэ посольстводо эсэргүүгээр хэгдэһэн дээрэ дурсагдаһан хорото аашые уридшалан зайсуулха, тэрэниие болюулхашье хэмжээ абаагүй гэжэ тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Тэдэнэр СССР-эй посольствын аюулгүй байха ябадалые жаахан аарйшье хангажа шадаагүй. Тэдэ уласхоорондын гуримай ёһоор дипломатическа түлөөлэлгын газарнуудые засагаархид хамгаалха сэхэ уялгатай байгаа бшуу.

Энээнтэй дашарамдуулан Советскэ правительсво хадаа Даниин засагаархидай хэмжээ абангүй байһанһаа уламжалан Копенгагендахи советскэ посольстводо эсэргүү болошогүй муухай хорото аашын гаргагдажа, СССР-эй посольстводо материальна хохидол үзүүлһые буруушаажа байһанаа Даниин правительстводо мэдүүлнэ. 1956 оной ноябриин 14-дэ Даниин МИД нотто эльгээхэдээ, советскэ посольстводо эсэргүү хорото муухай ябуулганууд гаража магад байһые зайсуулха хэмжээ Даниин засагаархид абаха юм гэжэ найдуулһан байгаашье һаа, Данидахи советскэ посольстводо эсэргүүгээр июниин 17-до хэгдэһэн хорото шэнэ аашые уридшалан зайсуулха хэмжээ Даниин засагаархид абаагүй гэжэ советскэ правительство тэмдэглэнэ.

Иимэ ушарай саашадаа болохогүйн тулада үрэ ехэтэй хэмжээ Даниин засагаархидай абаха тухай Советскэ правительство эрилтэ хэнэ.

Венгриин Арадай Республикын Гүрэнэй суглаанай сесси нээгдээ

БУДАПЕШТ, июниин 19. (ТАСС). Венгриин Арадай Республикын Гүрэнэй суглаанай ээлжээтэ бэшэ сесси мүнөөдэр эндэ нээгдэбэ.

1958—1960 онуудта Венгриин арадай ажахые хүгжөөхэ гурбан жэлэй түсэбые хэлсэлгэ зүбшэхэ зүйлдэньороно. Энэ асуудалаар гүрэнэй түсэблэлгын управлениин түрүүлэгшэ Арпад Кишш элидхэл хээ.

ООН-эй генеральна секретарь Ливанда ерэбэ

БЕЙРУТ, июниин 19. (ТАСС). ООН-эй генеральна секретарь Даг Хаммаршельд мүнөөдэр самолёдоор Бейрутдэ ерээ. Тэрэ Ливанай дотоодын байдалтай танилсаа, мүнөө ООН-һоо Ливанда ерээд байһан ажаглагшадай саашанхи хүдэлмэри эмхидхэхэ тухай шиидхэбэри гаргаха юм.

Ливандахи байдал

ДАМАСК, июниин 19. (ТАСС). «Ар-Рай Аль-Амм» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, Ирагай «Вампир» гэжэ маркын хэдэн реактивна самолёт үсэгэлдэр Бейрутдэ дахяад ерэбэ. Эдэ самолёдууд илгаруулгын ямаршье тэмдэггүй. Самолёдуудай зарим пилодуудынь англичанинууд юм ха.

Ливанай национальна оборонын министерствын мэдээсэл

БЕЙРУТ, июниин 19. (ТАСС). Ливанай национальна оборонын министерствын коммюнике соо иигэжэ хэлэгдэнэ. Үнгэрһэн сүүдхэ соо Ливанай арми восстани хэгшэдтэ эсэргүү байлдаагаа үргэлжэлүүлээ, тэдэнэй добтолгонуудыень сухарюулаа. Бекаа шадар восстани хэгшэд телефоной утаһа таһа отолоод, Джую Джанинай жандармска постые добтолоод тэрэниие эзэлһэн байна. Гэбэшье, сэрэгүүдэй ерэхэдэ тэндэһээ сухариха баатай болоо. Баальбек городой зарим кварталнуудые эзэлжэ байһан Ливанай правительствын сэрэгүүдые восстани хэгшэд автомадуудаар, миномёдоор буудаһан байна. Алишье талаһаань алуулһан, шархатаһан хүнүүд бии.

Бейрутдэ үсэгэлдэр намдуушаг байгаа. Хэдэн бомбо тэһэрээ. Городой үйлсэнүүд хооһон. Худалдаа наймаанай болон промышленна предприятинууд бултадаа шахуу хаалтатай байба. Город соо харуул бүри олоор табигдаа.

Орон доторхи байдал бүхы дээрээ шангаданги зангаараа.

Францидахи политическэ байдал

ПАРИЖ, июниин 19. (ТАСС). Франциин Национальна суглаанай комиссинуудай болон правительствын хоорондохи арсалдаан бүри ехэдэжэ байнхай. Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ де Голль парламентын комиссинуудай үмэнэ ямар нэгэн мэдээсэлнүүдые хэхэгүй гэжэ министрнүүдтээ заабари үгэһэн юм. Ажалай болон социальна тэдхэмжын асуудалнуудые эрхилхэ комисси правительствын шиидхэбэридэ эсэргүү хамтын ябуулга хэхын тулада Национальна суглаанай түрүүлэгшэ Ле Трокертэй, парламентын бусад комиссинуудай түрүүлэгшэнэртэй уулзахын түлөө өөрынгөө түрүүлэгшэ Робен Кутаниие түлөөлһэн байна.

Шведскэ риксдагай сесси нээгдэбэ

СТОКГОЛЬМ, июниин 19. (ТАСС). Шэнээр һунгагдаһан риксдагай сесси мүнөөдэр Стокгольмдо нээгдээ. Пенси түлэхэ асуудалаар палатануудай үгэеэ ойлголсоогүйһөө уламжалан хуушан риксдаг тараагдаһан юм. Июниин 1-дэ ээлжээтэ бэшэ һунгалтын болоходо риксдагай хоёрдохи палата һунгагдаһан юм.

Финансын министр Стренг шэнэ бюджедэй проектые риксдагта уншажа үгөө.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67 бухгалтерия—37-32 Для междугородных переговоров—16.

Н 00766. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак. № 3129.